

könyv
könyvtár
könyvtáros

2003
október

PEDAGÓGIAI INFORMÁCIÓ HATÁROK NÉLKÜL

Wlassics Műhely

PERINE program

Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum
Budapest

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

---

12. évfolyam 10. szám

2003. október

Tartalom

Könyvtárpolitika

- Pegán Anita:** „Az egésznek a lelke az, hogy az OPKM összes részlege együtt van a Tündérpalotában” Interjú Balogh Mihállyal, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum főigazgatójával 3
- Balogh Anna Mária:** Megkezdődött az EBSCO folyóirat-adatbázisok országos használata 10

Fórum

- Pedagógiai információ határok nélkül 13

Műhelykérdések

- Fejős László–Payer Barbara:** Honlapnézőben: megyei könyvtáraink az interneten 19
- Istók Anna:** A benchmarking módszer alkalmazási lehetősége közművelődési könyvtárakban Magyarországon 45

História

- Fogarassy Miklós:** Ködképek egy könyvtáros múltjából (2) 54

Könyv

- Mezey László Miklós:** Az eötvösi mű áldozatos munkásának dokumentumai 58

From the contents

Anita Pegán: Interview with the Director-General of the National Pedagogical Museum and Library, Mihály Balogh (3);

Anna Mária Balogh: National license for the EBSCO databases for Hungarian libraries (10)

Cikkeink szerzői

Balogh Anna Mária, a Könyvtári Intézet munkatársa; *Fejős László,* a Könyvtári Intézet munkatársa; *Fogarassy Miklós,* könyvtáros, esszéíró, kritikus; *Istók Anna,* Phd. hallgató; *Mezey László Miklós,* a Könyvtári Intézet munkatársa; *Payer Barbara,* a Könyvtári Intézet munkatársa; *Pegán Anita,* az Országgyűlési Könyvtár osztályvezetője

Szerkesztőbizottság:

Biczák Péter (elnök)

**Borostyániné Rákóczi Mária, Kenyéri Kornélia,
Poprády Géza**

Szerkesztik:

Győri Erzsébet, Sz. Nagy Lajos, Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest, I. Budavári Palota F épület – Telefon: 224-3791; E-mail: 3k@oszk.hu; Internet: www.ki.oszk.hu/3k

Közreadja: az Informatikai és Könyvtári Szövetség, a Könyvtári Intézet, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma

Felelős kiadó: **Dippold Péter,** a Könyvtári Intézet igazgatója

Technikai szerkesztő: **Korpás István**

Nyomta az AKAPRINT Nyomdaipari Kft., Budapest

Felelős vezető: **Freier László**

Terjedelem: 5,7 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatta a
Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
Nemzeti Kulturális Alapprogram

Terjeszti a Könyvtári Intézet
Előfizetési díj 1 évre 3600 forint. Egy szám ára 300 forint
HU-ISSN 1216-6804

„Az egésznek a lelke az,
hogy az OPKM összes részlege együtt van
a Tündérpalotában”

Interjú Balogh Mihállyal,
az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum
főigazgatójával

Tündérpalota, iskolai értesítők, dominók, palatáblák, Orbis Pictus és ami nem látható ... hiszen olvasás közben élénk tárul egy könyvtárostánár, egy könyvtár és múzeum vezetőjének pesszimizmusra hajlamos, de egyben optimistán tevékeny személyisége is. Kezdjük talán a dominóknál ...

– Talán hamarosan eldőlt az utolsó dominó is – hogy az Ön egykori hasonlatával éljek –, és egy épületben fogadja az olvasókat, a múzeumlátogatókat és minden érdeklődőt az OPKM. Elmesélné, hogy folyik ez a „dominó-játszma” azaz, hogyan folyik az Ön által 1998-ban felvázolt költözködéssorozat? De még előtte megkérdezném: honnan ered a Tündérpalota elnevezés?

– Az OPKM egy részének már otthont ad a Könyves Kálmán körút 40. szám alatti épület. Ezt az épületet hívjuk Tündérpalotának. 1910–11-ben épült, eredetileg Tisztviselőtelepi Főgimnáziumnak. Építtésze Kőrösi Albert volt. Az épület magyaros szecessziós stílusban készült. Az iskolát a tervezők, a tanárok és az építők együttes munkájával, az igények egyeztetésével építették. Külföldi tanulmányutak tapasztalatait is figyelembe vették. A használatból való kiindulás jellemezte ezt a folyamatot. Gál Mózes igazgatásával az épület átadása után már kész programmal kezdték meg a tanítást. Valahogy így kéne indítani egy iskolát ma is. A kor jellemzője volt a mítosz utáni nosztalgia. Nem lehet pontosan tudni, de talán ilyen ihletésre, valószínűleg az első tantestülettől és diákoktól ered a Tündérpalota elnevezés.

Az első kérdésre térve: minden évben megrendezik és a tévében is látni lehet a Domino Day-t. Amikor a kérdést fogalmazta, eszembe jutott, hogy bizony sok elakadási lehetőség van egy ilyen játékban. Sokan izgulnak azért, hogy ne akadjon meg egy helyen se a folyamat, és végigdőljön a hosszú dominósor. Egy kicsit mi is így vagyunk ezzel, hiszen az optimista remények szerint már költözöbben kellene lennünk, miközben szinte a pesszimista várakozásokat is felülmúlják a történések. A Természettudományi Múzeum a Ludovikába költözik a Tündérpalotából, de ez a folyamat nagyon lelassult a rekonstrukciós munkák miatt. A végső láncszem a Nővénytár kiköltöztetése lenne. Ezután, felújítást követően, végre birtokba vehetnénk

az épületünket. A mostani ismereteim szerint ez még legalább 5 év. Azóta kiderült – jobban mondva régebben nem volt ennyire érzékelhető –, hogy a Tündérpalota egynegyedét elfoglaló Nemzeti Múzeumnak nincs elképzelése és nincs stratégiája sem arra nézve, hogy a restaurátorképzője és nyomdája hol kaphatna helyet. Most ott tartunk, hogy – szégyen, nem szégyen – fenntartói ösztönzésre perelni voltunk kénytelenek a Nemzeti Múzeumot. Ők ugyanis semmilyen bérleti díjat vagy költségértéket nem fizetnek a használatért. Legalább a költségértéksért pereljük őket. Kiköltözésükről vagy annak lehetőségéről egyelőre szó sincs. Elmondhatom azért, hogy az utóbbi 5 évben történtek változások. Addig jutottunk, hogy ma itt, a Honvéd utcában van az OPKM szakmai vezetése, a könyvtár és a raktári állomány egy része, valamint az informatikai főosztály. A Tündérpalotában van a gazdasági osztály a főigazgató-helyettessel, a múzeum, a kiadói főosztály a nyomdával, a taneszköz informatikai főosztály, a teljes tankönyvtár és az iskolai értesítők különgyűjteménye. A két utóbbi gyűjteményt már ott szolgáltatjuk, tehát már a könyvtár is „elindult”. A Tündérpalotának van egy csodálatos díszterme, amelyet sikerült felújítanunk, és konferenciateremként funkcionál. Van még egy külső könyvraktárunk a Liliom utcában, ez többek között a gyermek- és ifjúsági különgyűjteménynek ad helyet.

– *Ön 1998 óta főigazgatója az intézménynek. Akkor azt nyilatkozta: nincs szükség fordulatra az intézmény életében. Most hogy látja: történt-e fordulat az elmúlt években a vezetése alatt?*

– Semmilyen kardinális fordulat nem történt. Ezt már akkor is jól érzékeltem. Kicsit pörgősebb, felgyorsultabb lett az élet – ezt azok a kollégák mondják, akik már régebben itt dolgoznak. Ez nem miattam alakult így, hanem hozták magukkal a szakmai változások és talán egy kicsit a politikai változások is. Mindenképpen felgyorsult az életünk. Bár új szakmai feladatokat is kapott az intézmény, de valamiféle fordulatot ezek sem okoztak. Néhányat ki is emelnék ezek közül. Egyrészt újabb feladatokkal bővült az iskolai könyvtárüggyel fenntartott kapcsolatrendszerünk. Másrészt megemlíteném a kiadói tevékenységünket. Az OPKM adottságainál fogva alapítása óta otthona a múlt pedagógiai irodalmi értékek feltárásának, közvetítésének: így és ezért is válhatott a hazai neveléstörténeti kutatások egyik gondozójává s e kutatások hozadékának kiadójává. Az 1970-es évek eleje óta rendelkezik saját nyomdával, és folytat pedagógiai szakkiadói tevékenységet, de nagyobb lendületet csak az 1990-es évek első felében, a magyar oktatásügy millenniumi eseményei kapcsán vett ez a tevékenység. Az elmúlt öt évben átalakult kiadói tevékenység legfontosabb produktuma a két, neveléstörténeti értékeket közvetítő sorozat, a *Tudós tanárok – tanár tudósok*, valamint a *Mesterek és tanítványok*, illetve az 1999-ben tizenkét év után újra indult *Könyv és Nevelés* című negyedéves folyóirat.

Az Alapító okirat kétszeri módosításában foglalt új elemek meg az összes reményeink és reménytelenségünk és az adottságaink szerveződtek szerves egységé a Magyar Pedagógusok Háza – Pedagógiai Információs Központ elnevezésű koncepciónkban. Ezt a programot stratégiának tekintjük. Az egésznek a lelke az, hogy az OPKM összes részlege együtt lesz a Tündérpalotában. Ezzel a hozzánk betérő jelenlegi, leendő vagy volt pedagógusoknak szakmai otthonot szeretnénk adni. Szeptember vége óta működik a Magyar Pedagógusok Háza internetes por-

tál, ez a szakmában elérhető és elérésre érdemes, hazai és európai viszonylatban fontos szakmai információt teszi hozzáférhetővé.

– *Őn 1998-ban egy iskola-, oktatás- és neveléscentrikus OPKM vezetését képzelte el. Célja a pedagógiai gyakorlattal az iskolai könyvtárruggyal való szorosabb kapcsolat kiépítése volt. Hogyan tudta ezt megvalósítani?*

– Ha most olyan szkeptikus akarnék lenni – amilyen a valóságban sokszor vagyok – akkor ... szóval egy interjúban próbáljon az ember optimista lenni és túllépni a szkepszisein ... Őt évvel ezelőtt két dolgot tartottam a legfontosabbnak, és Vajda Kornállal való beszélgetésben (3K 1987. 10. szám) ezeket hangsúlyoztam: az iskolaügy és a költözés. Ma sajnos azt kell mondanom, hogy ezen a két területen volt a legkevesebb siker. Pedig rengeteg munkánk van mind a két tőben. Tény, hogy az iskolai könyvtárügy helyzete nem OPKM-függő, annál sokkal összetettebb. Leegyszerűsítve és röviden: az iskolák – tisztelet a kevés kivételnek! – nem kezelik értékükön az iskolai könyvtárakat, nem használják ki eléggé a bennük lévő pedagógiai lehetőségeket. Az egész problémakörnek az okát a pedagógiai gyakorlat milyenségében látom. Rengeteget beszélünk arról, hogy az oktatásban paradigmaváltásra volna szükség, de a problémamegoldó gondolkodásra, az önálló tanulásra fölkészítő módszertani gyakorlatnak még mindig csak a kezdeti jelei mutatkoznak a magyar iskolákban. Ez az irányultság még a pedagógusképzésben sem érvényesül kellően. De érdekes és sajátos módon maga a könyvtáros szakma sem közelít megfelelően ehhez a problémához. Elég magukra hagyottak lettek az iskolai könyvtárak. A felnőtt lakosság 10-15%-a rendszeres könyvtárhasználó. Ez nagyon alacsony arány. Úgy gondolom, ha iskoláskorban nem lesz a mindennapok szerves része a könyvtárhasználat, ha az írással, olvasással, számolással együtt nem válik mintegy készséggé a könyvtárhasználat, akkor később már nem alakul ki ez az emberekben. Vagyis a „közkönyvtáros” hasz-
talan várja a jövőben is az iskolát elhagyó felnőtt olvasót.

– *Idén újból az OPKM főigazgatójának választották. De talán előzzük meg egy kicsivel ezt a döntést. Milyen érzésekkel, reményekkel, esetleg kétségekkel adta be a pályázatát?*

– Lehet, hogy politikus lenne nem egészen őszintének lennem, de nem akarok politikus lenni. Már csak azért sincs erre szükségem, mert elég öreg vagyok már ahhoz, hogy inkább őszinte legyek, mint „politikus”. 2002 végén úgy éreztem, hogy befejezem, hogy nem akarom tovább csinálni. Kicsit fáradtnak éreztem magam és kicsit csalódottnak. Ekkor kínálkozott egy lehetőség szűkebb hazámban, Kunszentmiklóson. A városi könyvtár vezetésére adtam be a pályázatot. Tulajdonképpen objektív (anyagi!) okok miatt nem sikerült ezt a pozíciót elnyernem. Közben itt az intézményben a kollégák – akikkel, elmondhatom, hogy igazán jó emberi kapcsolat-
tom van – többen is marasztaltak. Bevallom, jólesett ez a gesztus. Végül júniusban beadtam az időközben meghirdetett főigazgatói posztra a pályázatot.

– *Tehát újból kinevezést kapott az elkövetkező 5 évre. Az elmúlt időszak munkáját folytathatja, pontosabban az OPKM-ben már kibontakozott „Magyar Pedagógusok Háza – Pedagógiai Információs Központ” koncepciót, amit az előbbieken is említett. Kérem, mutassa be nekünk ezt az elképzelést!*

– Először is a kérdés első felére reagálnék, mely voltaképpen válasz arra, amiért a pályázat beadása mellett döntöttem. A kollégáim meggyőztek a munka folytonosságának fontosságáról. Egy intézmény életében kiemelkedő szempont, hogy ha alapjában jó a tendencia, jó irányba halad a fejlődés, ha jól irányítottak a rutinok, és jól szerveződnek rá az új elemek, és ha megfelelőek az emberi és munkakapcsolatok, akkor nagyon fontos a folyamatosság. Ez mára meggyőződéssé is vált bennem. Ezt az is erősítette, hogy még 1998-ban, az idejövetelem előtt fél évvel kaptak a mostani vezetők 5 éves kinevezést, és én most mindnyájuknak meghosszabbítottam újra a kinevezését, tehát együtt dolgozhatunk tovább.

Gondos műhelymunka eredményeként, amelybe az intézmény több munkatársa bekapcsolódott, kibontakozott a Magyar Pedagógusok Háza – Pedagógiai Információs Központ elnevezésű koncepció. Erős hagyományú, s ezért (is) nyitott intézményt, Házat álmodtunk, amely a kitüntetett értékei segítségével képes folyamatosan alkalmazkodni a mindenkori szakmai kihívásokhoz, ugyanakkor folyamatosan képes újjászervezni is önmagát. A megújuló iskola friss szemléletű pedagógusai szakmájuk műveléséhez többek között a Magyar Pedagógusok Házában szerezhetik majd meg a szükséges szakmai muníciót. A Ház a magyar értelmiség legnagyobb létszámú csoportját segítheti majd értékes, korszerű, minőségi szakmai létfeltételekhez, mesterségbeli ismereteik megújulásához, szakmai és pszichikai rekreációjukhoz, alkotó képességeik kiteljesítésének lehetőségéhez, s ezzel a pedagógiai gyakorlatban elodázhatatlan módszertani paradigmaváltás – melyet már az előbbieken is említettem – mind eredményesebb megvalósulásához. A program lényege: az intézmény gyűjteményeiben, szolgáltatásaiban és szellemi kapacitásában hordozott értékek komplex, korszerű, felhasználó-orientált prezentálása, hasznosítása. A feladataiban, lehetőségeiben, szolgáltatásaiban globális, a pedagógus pályára nyitott valós és virtuális Ház egyszerre lesz szakmai információs központ és kulturális programokat befogadó szervezet, a pedagógus szakmai egyesületek otthona, ahol hagyományos és digitális tankönyvek bemutatói, taneszközbemutatók, szakmai továbbképzések, internetes portálok segítik a pedagógusok, iskolák tájékozódását. A Tündérpalota birtokba vételéig feladatunk a fölkészülés: a Magyar Pedagógusok Háza koncepcióra épülő részletes fejlesztési stratégia kidolgozása s az épület kiürítési üteméhez igazodó több lépcsős megvalósítási terv elkészítése, ill. a lehetőségek szerinti fokozatos működtetése. A program egyes részeit, szolgáltatásait természetesen már ma is működteti az OPKM, és jelenlegi, meglévő adottságai mellett is törekszik azok mind teljesebb megvalósítására.

– *Ennek a koncepciónak szerves része a Múzeum. Mikor olvasóként jártam itt, őszintén bevallom, nem találkoztam az intézménynek ezzel a részével. Mesélne egy kicsit a Múzeumról?*

– Ne szégyellje magát ezért, hiszen aki a könyvtárban járt, az nem találkozhatott a múzeummal. Ma is csak az találkozhat vele, aki a ellátogat a Népliget sarkára, a Tündérpalotába. Ott most is megnézheti az Orbis Pictus című, szemléltetéstörténeti kiállításunkat. Távolabbi célunk, hogy a múzeumot a szolgáltatásai tegyék az élethosszig tartó tanulás egy lehetséges terepévé. Ennek érdekében a teljes körű állományvédelmet kell megvalósítanunk, valamint látogatóbarát múzeumi környezetet kell kialakítanunk. A Magyar Pedagógusok Háza részeként kel

majd életre a teljes pedagógiai múzeum. Az elképzelések szerint tantermekben, tanszertárakban, tantestületi szobákban mutatnánk be a taneszközöket.

A múzeum és a könyvtár közös léte történeti hagyományokon alapul. Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum több mint száz éves múltra tekinthet vissza. Elődje, az Országos Tanszermúzeum 1877-ben, Trefort Ágoston minisztersége idején alakult. Feladatát az Eötvös-féle népoktatási törvény megvalósításának elősegítésében jelölték meg. Múzeumnak nevezték ugyan, de nemcsak a régi, történelmi értékű taneszközöket gyűjtötte, hanem szervezte a korabeli hazai és külföldi iskolai eszközök bemutatását is; állandó és időszakos kiállításokon teremtett lehetőséget arra, hogy a tanítók személyesen is megismerhessék a legújabb taneszközöket, tankeveket és módszertani segédleteket. Könyvtári funkciója évről évre erősödött, és néhány évvel a Néptanítók Lapja könyvtárának átvétele után, 1905-től Országos Pedagógiai Könyvtár és Tanszermúzeum néven „kettős gyűjteményű” intézményként folytatta tevékenységét. A húszas évektől egyre mostohább sorsra jutott. Először – 1922-ben – a Tanszermúzeumot szüntették meg, aztán 1933-ban a könyvtárat is felszámolták. A pedagógusoknak és a neveléstudomány művelőinek nagy elégteltelt jelentett, amikor 1958-ban az Országos Pedagógiai Könyvtár újjáalakult. Tíz évvel később, 1968-ban feladata múzeumi funkcióval bővült, s azóta – ahogyan a század elején – újra könyvtár is és múzeum is.

Magyarországon nem szokványos megoldás, hogy országos szakkönyvtár és múzeum együtt működjön. Ez a fajta komplexitás egyfajta különleges vezetői gyakorlatot követel, melynek során megfelelő arányban kell foglalkozni a két funkcióval. Valamiféle dinamikus egyensúlyt kell fenntartanom: legyen elég önállóságuk a részterületeknek, de érzékelhető legyen az egység.

– A Magyar Pedagógusok Háza koncepció kialakítása munkájuknak csak egy része volt. Az elmúlt években milyen fejlesztések, előrelépések történtek a könyvtárban?

– A könyvtárban is történtek lényeges változások. Sajnos a helyünk nem lett tágasabb, és az állomány gyarapításban sem tudunk előbbre lépni. Sőt, az új kötelempéldány-jogszabály is hátrányosan érintett minket, és a központi támogatásból beszerzésre fordítható összeg sem tartott lépést az inflációval. Ezt egyébként leginkább a külföldi folyóiratok gyarapítása sínylette meg. Nagy integrált rendszert sem tudunk beszerezni, noha korábban törekedtünk erre, azonban sem fenntartói támogatásból, sem a szakterület pályázatain nem kaptuk meg az ehhez szükséges összeget. Ezért azután folytattuk a saját rendszer fejlesztését, kollégáink így élvezik a saját fejlesztésben rejlő összes előnyöket, és persze megküzdnek az esetleges hátrányokkal, a föl-fölbukkanó üzemeltetési gondokkal.

Elég jól alakult viszont az elmúlt években a hardverfejlesztésünk, támogatások, pályázatok révén sikerült bővíteni és korszerűsíteni a gépparkunkat. Ez bővítette szolgáltatási lehetőségeinket is: a folyamatos retrospektív konverzió eredményeként mind az OPAC-unk, mind a pedagógiai adatbázisunk (PAD) tételszáma folyamatosan tudott gyarapodni, és az interneten is elérhető számítógépes katalógus tartalmazza ma már az 1980 után megjelent szakirodalmi állományunkat. Néhány éve egy konzorcium keretében szolgáltatjuk egy jó tucatnyi könyvtárnak a Psychinfo pszichológiai adatbázist, és húszer gépen érhetik el használóink az EISZ, illetve az EBSCO periodika adatbázist.

ODR tagkönyvtárként és MOKKA alapítóként a könyvtári rendszer egésze számára is nyújtunk szolgáltatásokat, és mi gondozzuk a feltáró munka segítségére megalkotott, de ma már a belső használaton keresettsége révén túllépett Magyar Pedagógiai Tárgyszójegyzéket, amelynek éppen most készült el az új kiadása. Két éve tagként vesz részt a könyvtár az uniós támogatással szerveződött PERINE projectnek, amelynek célja egy összeurópai internetes pedagógiai kutatási adatbázis kiépítése.

– *Az intézmény specialitása a taneszköztár, pontosabban a Magyar Taneszköz Etalontár (MATE). Hogyan fejlesztik ezt a gyűjteményt?*

– A Közköztartási Törvény alapján az Oktatási Minisztérium 2002-től az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum (az Országos Tanszermúzeum szellemi és gyakorlati örököse) szolgáltatásaként működteti a Magyar Elektronikus Taneszköz Adatbázist (META). Ezzel egyidejűleg az OPKM részeként megalapította, és folyamatosan fejleszti a nyilvános Magyar Taneszköz Etalontárat (MATE). Az adatbázist és az etalontárat gondozó Taneszköz Információs Főosztály feladata az iskolák hagyományos és elektronikus, pedagógiai értéket és tartalmat hordozó taneszközökkel való ellátásának segítése, az informatika mai színvonalának és a pedagógus társadalom elvárásának megfelelő tájékoztatás a taneszközökről. Magyarországon ma szakértői becslés szerint legalább 15 000 különféle, a tanítás–tanulás folyamatában használható, a tantervi követelmények elérését segítő taneszközt forgalmaznak.

2002-ben már több mint 5000 egyedi taneszközt tartottunk nyilván elektronikusan. A taneszköz információs központ két lábon áll. Az egyik a számítógépes adatbázis, melynek feltöltése nem okoz akkora problémát, hiszen valamilyen szinten a gyártók és forgalmazók üzleti érdeke, hogy benne legyenek. A másik pillér a kézzelfogható bemutatás, a „látványtár”. Ez viszont – lényegében a megfelelő hely hiánya miatt – lassabban gyarapodik. Egyébként a tankönyvekre vonatkozó egységes jogszabályok már elkészültek, a taneszközökre érvényesek viszont még nem. E jogszabályok készítésének munkáiban is próbálunk részt venni.

– *Az OPKM által képviselt szakterület digitális tudásvagyonának megalkotására törekszik az intézmény. Hogyan folyik ez a munka?*

– A NKÖM Könyvtári osztályának felhívására nekünk is el kellett készítenünk a 3 éves digitalizálási tervet. Mi elkészítettük a könyvtárra és a múzeumra vonatkozó programot. Lendületet kaptunk és külön a kiadóét és a taneszköz-centrumét is készítjük. A programból kiemelném az értesítők digitalizálását. Az értesítőknek nemzeti reneszánsza van napjainkban. Használják családkutatáshoz, de más kutatómunkához is őket. Épül egy adatbázisunk, a Schola Orbis iskolatörténeti adattár, melyben sok szempontból visszakereshetők egy-egy iskola múltjára vonatkozó adatok. Hamarosan szolgáltatásra kész lesz az az összesített CD, amely együtt tartalmazza közel száz iskola, köztük több határon túli, nagy múltú középiskola adatait. Tervezzük, hogy olyan szakmai és irányító illetékeseknek is a kezébe adjuk ezt a lemezt, akiken a döntések múlnak. A további támogatás, az adattár építésének fölgyorsítása érdekében reméljük, felméri azt, hogy ennek mekkora jelentősége van. A digitalizálásra visszatérve: a régi tankönyvek egy részét rossz minőségük miatt, a folyóiratokat pedig akkor kell feltétlenül digitalizálni, ha csak egy sorozatban van-

nak meg állományunkban. Ezeknek a munkáknak az elvégzését pályázatból befolyt pénzek is fedezik.

– *Milyen a fenntartójuk, az Oktatási Minisztérium viszonya a tervekhez?*

– Az elődöm utolsó aktusa a Tündérpalota kezelői jogának aláírása volt. Ekkor, 1998 tavaszán még az MKM-hez tartozott minden érdekelt fél. A kezelői jog átadásával szinte egy időben azonban szétvált az MKM, és két minisztérium lett. A lényegesen kisebb költségvetésű NKÖM-nek nem elsődleges érdeke, hogy a Tündérpalotában lévő intézményei az ő költségén költözzenek ki onnan, hiszen elsősorban nem is az ő problémája ez az ügy. Az Oktatási Minisztériumnak viszont kellene a könyvtár által elfoglalt Honvéd utcai hely. Ez a részlege az intézményünknek azonban nemcsak a főigazgatói irodából és a titkárságból áll – amit az ide érkező minisztériumi kolléga lát, hanem példának okáért egy közel 300 000 kötetet tartalmazó raktárból is – hogy a könyvtár feldolgozó és használói tereit ne is említsem. Nekem időről időre bizonyítanom kell, hogy az OPKM-nek szüksége van egy Tündérpalota nagyságú helyszínre. Azt gondolom azonban, hogy ebben az esetben nem a szándékkal van a gond, hanem a pénzzel. Az OM igényelné ezt a helyet. Ha a Tündérpalota üres lenne, akkor ráköltöznék a rekonstrukcióhoz szükséges összeget. Úgy tűnik azonban, hogy egyelőre a kiürítésére nincs meg a pénz.

– *Máshonnan tudnak esetleg pénzt szerezni erre a célra?*

– Mi biztosan nem. Ez a probléma csak egy határozott (kulturális és oktatási) tárcaszintű döntéssel oldható meg.

– *Egy kicsit elkanyarodnék az OPKM-től, hiszen Ön már hosszú évek óta részt vesz a Magyar Könyvtáros Egyesület munkájában is. Alelnök volt 1998–2003 között. Miért nem vállalta az újbóli jelölést?*

– A jelölések ideje egybeesett azzal az időszakkal, amikor a visszavonulásomat fontolgattam. Úgy gondoltam, hogy a rám eső voksok az OPKM főigazgatójának is szólnának – nemcsak kifejezetten az én személyemnek. Ezért döntöttem úgy, hogy visszalépek a jelöléstől, hisz csaknem valamennyi elnökségi tag valahol vezető volt az előző ciklusban, és az ma is. Viszont az Egyesületnek természetesen tagja maradtam.

– *Kunszentmiklósrá milyen sűrűn jut el? Mennyire tudja szorosan tartani a kapcsolatot időről időre ilyen messziről?*

– Mindmáig ott élek, immár hatvan éve. Sikerült az öt éve készült interjúban említett helyismereti tankönyv kiadása, mely Kunszentmiklósról és vidékéről szól. Utána megkeresett a 100 Magyar Falu Kht., és a millennium alkalmából megírtam Dunavecse történetét ebben a sorozatban. Majd szűkebb hazámról, Kunszentmiklósról is írtam egy városbemutatót, ezt a CEBA Kiadó gondozta, és jelentette meg 2002-ben.

A lányaim egyetemen tanulnak itt Pesten és Szegeden. Velük leginkább hétvégenként találkozom otthon, illetve egyikükkel többet itt, Pesten is. A barátok, a volt munkatársak Kunszentmiklóson vannak. Keddenként a foci miatt még mindig hazamegyek. Ha tudok, segítek a volt iskolámnak, hiszen diákként, tanárként, könyvtárosként összesen 27 évet töltöttem el ott. Ha igazán belegondolok, néha

azon kapom magam, hogy kritikusabban nézem ma már az otthoni dolgokat, kicsit felülről, kívülről szemlélem őket. Talán nem úgy, mint régen. De szerintem ez nem árt a kapcsolatunknak. Ami pedig leginkább hiányzik a múltból, az a tanítás.

– *Köszönöm a beszélgetést, és remélem, hogy találkozhatunk majd a Tündérpalota megnyitóján!*

Pegán Anita

Megkezdődött az EBSCO folyóirat-adatbázisok országos használata

A könyvtári terület 2003–2007 közötti stratégiájának küldetésnyilatkozata prioritásként határozza meg az elektronikus tartalomszolgáltatást a közkönyvtárak számára. Jóllehet az internet bőséges szabadon elérhető információt kínál, a közkönyvtárak szolgáltatásaiból mind ez idáig hiányoztak az előfizetés útján megvásárolható nemzetközi elektronikus folyóiratok és folyóiratcikk-adatbázisok. Ezt a hiányt kívánta pótolni a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, amikor 2003-ban hároméves időtartamra országos felhasználási szerződést kötött az EBSCO Publishing információszolgáltatóval. A hozzáférés kedvezményezettjei a felsőoktatási könyvtárak, a nyilvános könyvtárak, a nonprofit tudományos intézetek és egyéb nonprofit szervezetek könyvtárai, ideértve az egyházi, múzeumi és orvosi könyvtárakat is.

Az elektronikus források licencelése más üzleti modellt képvisel, mint a nyomtatott előfizetések. Az interneten keresztül szolgáltatott előfizetéses folyóiratok és adatbázisok esetében a kiadók és forgalmazók elhanyagolható költségráfordításával szinte korlátlanul tudják bővíteni az előfizetők körét. Az 1990-es évek közepétől kezdve a könyvtárak világszerte konzorciumokba szerveződve biztosítják a legszélesebb körű hozzáférést a legkedvezőbb ár mellett. Sok magyar felsőoktatási és kutatóintézeti könyvtár már rendelkezik tapasztalatokkal a konzorciumi keretek között történő előfizetések terén. Az EBSCO-val kötött országos licenc révén azonban első ízben nyílik lehetőség arra, hogy mind a felsőoktatási és kutatóintézeti, mind a közkönyvtárak olvasói hozzáférhessenek ugyanahhoz az értékes elektronikus adatbáziscsomaghoz.

Az EBSCO Publishing aggregátori szolgáltatásokkal foglalkozik, tehát nemzetközi tudományos kiadók folyóiratait licenceli és rendezzi tematikus adatbázisokba, amelyek több ezer folyóiratcikk keresését teszik lehetővé egyazon keresőfelületen. Az EBSCO, sok más információszolgáltatóhoz hasonlóan, a korábbi években ingyenes tesztelés során tette lehetővé, hogy a magyar felsőoktatási és közkönyvtárak megismerkedhessenek termékeivel. A tesztelésben részt vett könyvtárak visszajelzései azt mutatták, hogy az EBSCO folyóirat-adatbázisok a legkülönbözőbb szakterületeken működő könyvtárak számára is hasznosnak bizonyultak.

A magyar könyvtárak egy nyolc folyóiratcikk-adatbázisból álló csomaghoz kapnak hozzáférést az EBSCOhost on-line keresőrendszeren keresztül. A folyóiratok, valamint a keresőfelület nyelve angol, bár az EBSCOhost keresőrendszer jelenleg már francia, német és spanyol verzióban is létezik, és hamarosan más világnyelven is használható lesz. A kereshető adatbázisok alapját a folyóiratok referátumai és indexei képezik, de az EBSCO a cikkek jelentős része esetében a teljes szöveget is licenceli az eredeti kiadótól. Így az olvasók a képernyőn olvashatják, kinyomtathatják, illetve elektronikus levélben elküldhetik maguknak a tanuláshoz, kutatáshoz, vagy tájékozódás céljából kikeresett cikkeket.

Az adatbázisok közül az Academic Search Premier, a Business Source Premier és a Health Source: Nursing/Academic Edition lektorált tudományos folyóiratokat tartalmaz, különösen nagy számú cikk teljes szövegével. Az Academic Search Premier a világon forgalmazott legnagyobb multidiszciplináris tudományos adatbázis, kifejezetten felsőoktatási könyvtárak részére. A 7100 referált és indexelt folyóiratról több mint 4000 teljes szöveggel szerepel benne (2003. szeptemberi adatok). A folyóiratok a szakterületek széles skáláját fedik le: humán tudományok, pszichológia, szociológia, pedagógia, de egyre nagyobb arányban képviseltetik magukat a természettudományok, a biológia, fizika, kémia, informatika is.

Az EBSCO hagyományosan erős a gazdasági-üzleti információszolgáltatás területén. A magyar könyvtárak most a legátfogóbb teljes szövegű üzleti adatbázist (Business Source Premier) használhatják az országos licenc keretében.

Az orvosi könyvtárak számára az EBSCO az amerikai National Library of Medicine MEDLINE nevű bibliográfiai adatbázisát is bevonta a szolgáltatott adatbázisok közé. A MEDLINE EBSCOhost-on keresztüli használata azzal az előnnyel jár, hogy az Academic Search Premier-ből több, mint 1500 folyóirat esetében teljes szöveg csatolódik a MEDLINE-ban található bibliográfiai adatokhoz. Lektorált orvosi és egészségügyi folyóiratokat tartalmaz a Health Source: Nursing/Academic Edition is, a Health Source: Consumer Edition pedig a laikus olvasók számára nyújt ismeretterjesztő jellegű egészségügyi információt.

A közkönyvtárak számára az EBSCO két általános érdeklődésre számot tartó folyóirat-adatbázist kínál: a MasterFILE Premier 1900-nál több nemzetközi magazin teljes szövegét, valamint életrajzokat, képeket, térképeket és egyéb dokumentumokat tartalmaz, a Newspaper Source pedig amerikai és nemzetközi napilapok cikkeiből nyújt válogatást napi frissítéssel.

Az ERIC (Educational Resource Information Center) adatbázis a legnagyobb amerikai pedagógiai információs rendszer, amely bibliográfiai adatokat tartalmaz. A MEDLINE-hoz hasonlóan az EBSCOhost 540 szakfolyóirat esetében a teljes szöveget csatolja az ERIC-ben talált bibliográfiai adatokhoz.

A NKÖM a Könyvtári Intézetet bízta meg az országos használat koordinálásával. A licenc aláírását követően 2003 júniusában nyílt meg a hozzáférés. A könyvtárak „torozása” és a jelentkezés a nyár folyamán zajlott, így szeptember elején a legtöbb felsőoktatási és ODR könyvtár számítógépein már elérhetőek voltak az adatbázisok. A Könyvtári Intézet honlapján új oldal nyílt, amely az EBSCO adatbázisok magyarországi használatával kapcsolatos tudnivalókat foglalja össze, ezzel segítve a könyvtáros kollégák munkáját. Az EBSCO munkatársai által összeállított tájékoztató előadások, valamint használati segédanyagok is találhatóak itt.

A hozzáférés feltétele az EBSCO ügyfélrendszerébe történő bejelentkezés, különös tekintettel a hozzáférésre regisztrált számítógépek IP (Internet Protocol) címekre. Az adatbázisok ezután a könyvtár gépein az interneten keresztül, jelszó használata nélkül érhetőek el. A szerződés korlátlan számú számítógép regisztrálását teszi lehetővé, a különböző terminálokon az olvasók egyidejűleg használhatják az adatbázisokat.

A NKÖM és a Könyvtári Intézet szeptember 16-án tartotta meg az országos hozzáférés ünnepélyes megnyitóját az Országos Széchényi Könyvtárban. Az eseményen Koncz Erika, a NKÖM helyettes államtitkára köszöntötte a résztvevőket, majd az EBSCO közép-európai képviselője, Marina Milovanovic tartott bemutatót. Az EBSCO munkatársai a hét második felében egynapos felhasználói képzéseket tartottak. Az előadások és bemutatók nemcsak az EBSCO szolgáltatásairól, hanem az elektronikus adatbázisok előállításának, forgalmazásának és használatának általános kérdéseiről is sok új, hasznos információt nyújtottak a résztvevők számára.

Az EBSCO országos licenccről a megnyitó kapcsán több napilap, tv-csatorna és rádióműsor is hírt adott, és ennek nyomán megindult a jelentkezések második hulláma: a regisztrált könyvtárak száma egy hét alatt megkétszereződött. Szeptember végéig közel 140 könyvtár jelentkezett, és ebben a számban a felsőoktatási intézmények különböző tanszéki, kari, intézeti könyvtárai, sőt az MTA intézetei is közös jelentkezéssel, fenntartó intézményük neve alatt szerepelnek. Szeptember eleje óta egyre több városi könyvtár is csatlakozik az EBSCO-használók köréhez, és nagy érdeklődés tapasztalható a kórházak orvosi könyvtárai részéről is. Várható, hogy a következő hetekben tovább növekedik a városi könyvtárak, valamint az egyéb nonprofit intézmények és szervezetek könyvtárainak aránya. Az EBSCO adminisztrációs rendszere lehetővé teszi, hogy a használatról részletes adatokat kapjanak a könyvtárak. Szeptember közepétől kezdve a keresések ugrásszerű emelkedése várható, és a Könyvtári Intézet hamarosan közzéteheti az országos statisztika első adatait.

További információ: <http://www.ki.oszk.hu/ebesco/index.html>

Balogh Anna Mária

Pedagógiai információ határok nélkül

A tizenhetedik–tizennyolcadik században (jóval túl ez utóbbi század derekán) egy bizonyos „kísértet-metafizika” járta. Hívei – vagyis a filozófusok túlnyomó többsége – úgy vélték, hogy a tapasztalaton, az empirián túli „dolgokat” éppúgy meg lehet ragadni, mint az ittenieket, a transzcendensben éppúgy járhat-kelhet a filozófia, mint az immanensben. Kant maga is e „kísértet-metafizika”, e dogmatikus metafizika híve volt, mígnem David Hume fel nem ébresztette dogmatikus „szendergéséből”. Ekkor, 1766-ban adta közre *Egy szellemlátó álmai* című csodálatos filozófiai gúnyiratát, amely megsemmisítette, porig alázza a dogmatikus, a kísértet-metafizikát. Kant szatírja – úgy tűnt – örök időkre végzett a metafizikával mint olyannal. Ám a filozófus alig néhány év elteltével, 1770-ben, professzori székfoglalóként publikálta *Az érzékelhető és az értelemmel felfogható világ formájáról és elveiről* című értekezését, amely új utakat jelölt ki – mi másnak – a metafizikának. A székfoglaló egy metafizikai prolegomenát ígért, pontosan azt, amely azután, igaz több mint tíz éves megfeszített munka után, *A tiszta ész kritikája* címen meg is jelent. Az egyetemes szellemtörténet (korántsem csupán a filozófiatörténet) ez egyik legnagyobb produkciója egy újabb fordulatnak köszönheti, köszönhette létét. Mi okozta ezt a fordulatot? – kérdezték már a kortársak is, és kérdezte igen sokáig a filozófiatörténeti kutatás is, mígnem Ernst Cassirer rájött. Leibniz egyik legfontosabb műve, a *Nouveaux essais sur l'entendement humain*, ez a Locke-kal vitatkozó nagyszerű traktátus több mint hatvan évig lappangott a hannoveri könyvtár (!) kézíratai közt, mígnem egy Raspe nevű kutató ki nem adta, épp idejében, hogy a mű, annak elolvasása, alapos áttanulmányozása 1766 után, létrehozza Kant és a szellem világtörténetének egyik legnagyobb fordulatát.

Természetesen tanmesének szántuk e fenti kis filozófiatörténeti (több mint) anekdotát. Bevezetésnek az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum idén megjelent kötete ismertetéséhez. A kötet (*Pedagógiai információ határok nélkül*) ugyanis éppen valami ilyesmiről szól. Arról, hogy miként lehet, és ha lehet, kell, a jövődő Kantok (vagyis mindenki, hisz Péterfy Jenőtől tudjuk, minden szülő kicsiny Kantot, Arisztotelészt lát gyermekében) számára előásni és szolgáltatni (persze a könyvtárakból, lásd fent!) a megfelelő, fordulatot hozó nouveaux essais-eket.

A kötetet az OPKM főigazgatója, Balogh Mihály a következőképpen ajánlotta az olvasóknak:

„Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum 2002. október 10–12-én Budapesten Pedagógiai információ határok nélkül címmel szakmai konferenciát rendezett. A kötet a nemzetközi tanácskozáson elhangzott előadások írásos változatát gyűjti egybe. Az OPKM mint a neveléstudomány országos szakkönyvtára mindig nagy súlyt helyezett arra, hogy a pedagógiai infor-

mációval való ellátás problematikájának legyen tudományos igényű feldolgozása, az elméleti és a gyakorlati kérdéseket magas színvonalú szakmai tanácskozások tekintsék át. A tudásalapú társadalom megköveteli az egyéntől, hogy egész életében képes legyen az önálló ismeretszerzésre, a szükséges információk kiválasztására és tudásának folyamatos építésére. Korunk információs és kommunikációs technológiája révén soha nem látott mennyiségű információ áll rendelkezésre és új kommunikációs formák alkalmazása széles körben elterjedt. Mindennek különös jelentősége van az oktatás és a tanulás vonatkozásában. A kor megkövetelte ismeretek átadása, a készségek kialakítása nagy kihívás az oktatási rendszer egésze számára. A válasz ezen kihívásra aligha születhet meg a megfelelő információs háttér, ill. a szükséges információkkal való ellátás nélkül. A neveléstudományi tájékoztatásnak, a pedagógiai információkkal való ellátásnak tehát mind tartalmi, mind formai tekintetben meg kell újulnia. A pedagógiai információkat előállító, szolgáltató intézmények számára ez egyaránt jelent új feladatokat, de új, egyszerű lehetőségeket is. A konferencia és a kötet elsődleges célja az, hogy segítse a megújulást, és ráirányítsa a figyelmet az új lehetőségekre”.

Ehhez képest, illetve ennek megfelelően a kötet tartalma fölöttébb gazdag. Hazai szakemberek sokasága szólalt meg a konferencián (és van jelen így a kötetben is), de szerepelnek a műben a határokon túli magyar könyvtárostanárok képviselői is. Brit szakember szólt a nagy-britanniai iskolai könyvtárakról, francia a franciaországi országos és regionális dokumentációs központokról, horvátok a horvát területről, finn a finnról stb. Nem lehet kétséges, hogy a tanácskozás, és így a kötet, kiemelkedő jelentőségű megközelítést nyújtja a témának, a kötetrel így érdemes tágabb perspektívában is foglalkozni, annak lehető üzenetét, hozamát, tanulságait alaposan számba venni.

Az olvasó mindenekelőtt a címmel kapcsolatban kell hogy eltöprengjen. A „határok nélkül” névutós szerkezet teljességgel világos: nem az egyes országokban előállított, begyűjtött, rendszerezett, feldolgozott, tárolt, a megfelelő extrákkal ellátott, szolgáltatót és áramoltatott (stb.) információkon van a hangsúly, hanem mindezek nemzetközi, határokkal nem törődő vonatkozásain, aspektusain, lehetőségein és követelményein. Ezt az üzenetet nyomatékosítják a határon túli magyar és a külföldi szakemberek hozzászólásai, előadásai, expozéi. És ez akkor is igaz, ha – talán kissé régimódián – ezek a határon túliak meglehetősen ragaszkodtak saját országaik mintegy nemzeti rendszereinek, az információval való bánás more patrio szokásainak és hagyományainak, speciális intézményeinek, intézményrendszereinek és -hálozatainak bemutatásához, kissé (néha talán nagyon is) úgy értelmezve az inkriminált szószerkezetet (határok nélkül), hogy az elsősorban (néha szinte kizárólag) azt jelentse: a legkülönbözőbb országokban. Holott... Holott talán inkább arról lehetett volna szó, hogy *egyazon*, mintegy közös, határokat nem ismerő információtömeg csapódik le, illetve kerül föl (?) a különböző országos rendszerek, intézmények (stb.) „készülékeire/be”. Persze – érdekes módon elsősorban, sőt szinte kizárólag a hazai szakemberek, mindenekelőtt az OPKM szakembereinek jóvoltából (első helyen *Csik Tibor* nagyszerű tanulmányát említhetnénk, *A tudásalapú társadalom és az iskolai könyvtárak* címűt) – ez utóbbira is sor került. De maga a kötet, a kötet-egész még egy hagyományosabb, nemzetibb, régimódiabb alapállásban látszik meg-

ragadni. Természetesen jól tudjuk, hogy ki-ki csak arról szólhat, ami az ő legtémább témája, legsajátabb területe, ám ezeket a területeket, e területek problémáit lehetett, kellett volna – akár külön-külön is – felvezetni az immáron valóban „határok nélküli”, nemzetközi problematikához. Természetesen e fenti sorok, mint ahogyan a későbbiek is, *nem* azt kívánják sugallni, hogy a kötet nem felel meg a címének, hogy a téma pertraktálása nem a lehető legkorszerűbb. Sokkal inkább arról van szó, hogy a szakma (és a kötetből láthatóan a nemzetközi szakma is) *jelenleg, hic et nunc* küzd még csak a határok nélküliségért. Az még inkább csak program, szlogen, követelmény, nem „vérrögös” való. És ez a tanulság önmagában is fölötte értékes, sokatmondó.

De, mint fentebb írtuk, a címnek nem a második része az igazán mély problematikát felvető, megfogalmazó, hanem az első. Maga a pedagógiai információ mint olyan állt a tanácskozás és áll a kötet középpontjában. Természetesen azt, hogy mi (és miért) tekintendő pedagógiai információnak, nem lehet definiálni. (Illetve lehet, csakhogy az ilyen iskolás definíciókkal, meghatározásokkal még sokkal kevésbé komplex „tárgyak” esetében sem megyünk, mehetünk sokra.) Az előadások mindegyikére igen sok mindent taglalnak mint a pedagógiai információ részét, oldalát, momentumát, aspektusát vagy vonatkozását. Szó esik, és éppen nem csak az említések, a felsorolások, az allúziók (stb.) szintjén iskolai, pedagógiai intézeti, egyetemi (stb.) *könyvtárakról, számítógépes rendszerekről, adattárakról, pedagógiai múzeumokról, taneszközökről, tankönyvekről* (stb.). Ezek mindegyikét egy vagy – gyakrabban – több előadás is minuciózus pontossággal és szisztematikával tárgyalja. Körüljárták hát a résztvevők, a megszólalók a pedagógiai információt, sokkal elmélyültebben és a valós anyaghoz, tárgyhoz tapadóbban, konkrétumok sokaságának felvonultatásával és így sokkal érthetőbben is, mintha valaki vagy többen magát a fogalmat, a pedagógiai információ kategóriáját vették volna górcső alá. Bizonyos hiányérzete mégis van vagy lehet az olvasónak. Talán éppen azért, mert a pedagógiai információ sokkal összetettebb fogalom, sokkal több mindent magába foglaló kategória, mint – épp csak példaképpen – mondjuk a könyvtártudományi információ, az irodalomtudományi vagy akár a vallástudományi információ. Hisz – a fenti példákban is láthatóan, de a kötet tanulmányai legtöbb címéből (hát még tartalmából) következően is – a pedagógiai információ jelent, jelenthet szaktudományos, szaktudományi információt (a pedagógiáét, oktatás- és neveléseméletét, a pedagógia- és iskolatörténetét stb.), a pedagógia gyakorlatára (a tanító- és tanárképzéstől az iskolarendszerek, iskolatípusok jellemzésein át a tanári, pedagógusi pálya problematikájáig igen sok mindent jelent ez a gyakorlat) vonatkozó információt, az oktatás, a nevelés (stb.) és a kultúra kapcsolatait magába ölelő, a legtágabb értelemben vett pedagógia és annak kontextusát, kontextusait tükröző információt, az eddigiekre (és még számos nem említett térrénumra is) vonatkozó tudomány és diszciplína információit (ezeknek a szakoknak a pedagógiaiilag releváns részéről van szó) stb. Nem lett volna hát talán egészen felesleges néhány olyan előadást sem meghallgatniuk a résztvevőknek, olvashatniuk a kötetet forgatóknak, amely a pedagógiai információnak ezt a hallatlan gazdagságát, ezt a szinte analógia nélkül álló komplexitását tárgyalta volna behatóbban. Egy vagy több ilyen előadás (tanulmány) birtokában érthetőbbé is váltak volna az olyanféle fejtegetések (mint például *Téglási Ágnes Információs kultúra és oktatás* című dolgozatáé), amelyek e sokszorosán összetett információ egyes kiemelkedő aspektusait tárgyalták.

E fenti fejtegetésekhez szorosan kapcsolódnak – reméljük – a következő megfontolások is. Jó dolog és talán kötelező is az egységben látás, az egységben láttatás. Ám senki sem gondolhat (büntetlenül) valamiféle szinkretikus egységre. Úgy jó az egység, a komplexitás, ha annak megkonstruálása előtt megessnek, megtörténnek a finom distinkciók. A kötet esetében ez a disztíngváló szakasza a tárgy egységben való megközelítésének mintha haloványabbra sikerült volna az optimálisnál. Az előadók, a tanulmányok szerzői együtt és egyszerre szólnak (tisztelet a kivételnek, első helyen talán *Varga Katalinnak* az egész kötetből kiragyogó remek tanulmányát [*A pedagógiai információ szétsugárzása. Pedagógiai információs rendszer*] tekinthetjük ilyennek) iskolai könyvtárról és pedagógiai információról, pedagógiai jogszabályokról és normatívákról és pedagógiai információról, számítógépes rendszerekről és pedagógiai információról, szakfelügyeletről és pedagógiai információról, tankönyvek cseréjéről és pedagógiai információról (stb., stb., stb.). Pedig talán adekvátabb lett, lehetett volna, ha a szférákat, mielőtt egyesítjük őket, külön-külön is megvizsgáltuk volna. Akkor – gondolom – nagyjából a következő kép tárulhatott volna a hallgató, olvasó elé: van és fejlődik (de legalább is permanensen változik) az a pedagógiai információ, amelyről már ejtettünk el célzásokat. Ezt, az így értett pedagógiai információt ezek és ezek (intézmények, kutatók, gyakorlati szakemberek stb.) állítják elő, ilyen és ilyen módon, és ezek az előállított információk ilyen és ilyen alakzatokban, formációkban találhatók „nyersen”, ezekkel a nyers információkkal foglalkozik, ezeket manipulálja (természetesen a szó jó, sőt legjobb értelmében) ez és ez az intézmény, team, kollektíva (stb.). Azért manipulálják az említettek ezeket az információkat, mert... Mert azoknak, akiknek szüksége van rájuk (kik ezek?, megvizsgálandó!) csak így van, lehet rájuk szükségük, csak így képesek befogadni, hasznosítani, tovább manipulálni (stb.) őket. Miért van szüksége ezekre az így vagy amúgy manipulált információkra ezeknek a már bemutatottaknak: Kik fogadják az információkat? (intézmények, szervezetek, magánosok, kutatók, érdeklődők stb.?) Milyen áttételek vannak? (Milyen utakon módokon, újramanipulálásokon keresztül „halad” ez az információ?) – A megállapításokat, kérdéseket még sorolhatnánk egy darabig. Amíg ezekről nincs legalább elnagyolt képünk, nehéz igazán tisztán látni a speciálisabb kérdésekben is. Persze a javasolt képletek egy jó része szerepel a kötet tanulmányaiban, épp csak egy kissé elmosódottan, annak csak egyik vagy másik oldalát kiemelve, mintegy feltételezve (ilyen feltételezéssel persze joggal éltek a tanácskozás hallgatóságát illetően az előadók), hogy úgymindenki mindent tud, a banalitásokra kár szót vesztegetni. Azokra valóban kár. Ám épp az új helyzetre (világállapotra) való tekintettel a már százszor pertraktáltat is lehetett, kellett volna újra tárgyalásba venni, és azért – valljuk csak be – a legtöbb ilyen téma bizony nem pertraktáltatott százszor. E sorok írója mindenesetre nem bánta volna, ha valamiféle nagy, közös vízió szemléletére kényszerítették volna a szerzők. Valami olyasfélére, hogy lebeg, miként a felhők a pedagógiai információ a térben (a magasban), és ezerféle intézmény, szervezet, egyed húzza le magához (kikényszerítve mintegy az esőt), hogy azután ezt az esőt így-úgy-amúgy hasznosítsa, majd magából olyan párákat bocsát ki, amelyekből új (és más alakú) felhők születhetnek stb.

Apropos, világállapot. Szinte minden előadásban, tanulmányban szerepel annak a megállapítása, hogy új szelek fújnak, új korszakba léptünk, új feladatok és kötelesek várnak ránk, új kihívásokkal kell szembenéznünk stb. Épp csak azt nem tag-

lalták a legtöbben, hogy mi is, milyen is ez a „világállapot”. Persze nem történet- vagy társadalomfilozófiai eszme-futtatásokat hiányolunk. De épp a pedagógia, az oktatás, a nevelés területén valóban minden újnak tűnik, tűnhet a kívülállónak (és persze, a tanulmányok tanúsága szerint a szakembereknek, a szerzőknek maguknak is), úgyhogy érdemes lett volna ezt a (pedagógiai) világállapotot alaposabban szemügyre venni. A témát, a pedagógiai információt mint olyat ebben a kontextusban (is) elhelyezni. Olyasféle szembenézésekre gondolunk, mint amilyen volt nemrég Allan Bloom (magyarul csak egy szemelvénye jelent meg) *The Closing of the American Mind* című tudományos bestsellere. Amelyből idehaza is sokan sokféle tanulságot vontak le. Egy filozófus például a következő lábjegyzetekkel látta el (épp csak annak kedvéért idézem, hogy láttassék, mire is gondolok): „A partícipatív/permisszív teória nem tesz különbséget az egyes korlátozások között eredetük szerint (pl. bírói ítélet vagy egyéni önkény között, illetve jogos vagy jogtalan ítélet között), hanem általánosságban és a szokásos erkölcsi érvelést mellőzve ellenzi a kényszert. Ez az elmélet nem ismeri el a tudásból és tapasztalatból eredő tekintélyt, ezért csak olyan pedagógiát fogad el, amely a gyerekeket meg óhajtja győzni, mintegy rábeszéléssel a tudományos tételek igazáról és az önfegyelem szükségességéről, s így intellektuálisan tönkretette az elemi népoktatást. Úgy véli, az örökölt kultúra közreműködésünk nélkül született, ezért vétek volna rákényszeríteni esetleg más értékekben hívő emberekre, s így műveltségi szempontokból tönkretette a humanista gimnáziumokat és az egyetemet...” Vagy egy másik, ugyancsak Allan Bloom könyvére rímelő reakció: „Az amerikai egyetemeken a kultúra etnikai csoportok, vallási szokásrendszerek és történelmi balesetek egyenrangú szubkultúráinak rangsor nélküli sorozatává hullik szét. Azt állítani, hogy Dante nagyobb, mint Mickey Mouse, az nem PC (politically correct) és üldözendő. Nem PC bírálni Martin Bernal *Black Athena* című színvonalas örülményét, amely szerint a görög kultúra afrikai eredetű volt, hiszen az ellenkezője: fehér imperializmus. A fekete diákok dzsungelkunyhókat állítanak föl a campus közepén, nincs többé integráció, csak kisebbségek vannak – és senki sem tanul...” Nos, ilyesféle, noha nyilván számos ellenkező előjelű jelenséget is szintetizáló „világállapot”-jelzésekre bizonyítástul szükség lett volna egy, a pedagógiai információt – ráadásul határok nélkül – tárgyaló kötetben. Annál is inkább, mivel – és ez a tanácskozás, illetve a kötet egyik legfőbb érdeme – számos tanulmány tárgyalja (még több érinti) a régi típusú pedagógiai információ és az új viszonyát, a hagyományos iskolai könyvtári funkciók és az újak kapcsolatát (egymásba átmenésének folyamatosságát is, megszakítottóságát is alaposan felmutatva (e témában is Csík Tibor írását kell kiemelnünk).

E fenti – részleges – hiányosságokhoz társítható, hogy a társtudományok vonatkozó információiról olyigen kevés szó esik a munkában. Több tanulmány is említi, hogy a pedagógia igen érzékeny a lélektan, a szociológia, a közgazdaságtudomány (stb.) bizonyos eredményei, esetenként módszertani újdonságai iránt is. Magam ugyan inkább úgy fogalmaznék, hogy a pedagógia „követő” tudomány, újdonságait, paradigmaváltásait, újabb és újabb modelljeinek döntő többségét más tudományok eredményeinek köszönheti, ám nem erről kívánnék szólni. Azt hiányolom, hogy éppen a pedagógiai információkkal foglalkozók nem említették, nem pertraktálták azt a hatalmas hatásnyalábot, amely a posztmodern filozófia oldaláról érte és éri folyamatosan a pedagógiát (és így – természetesen – annak információállandágát is). Holott a dolog kézenfekvő. A nagy pedagógusok (nem én

fogom ezt elmagyarázni a pedagógia tudorainak), mindenkor igen erősen szaturálva voltak filozófiával. A Herbartok, Litt-ek, Spangerek nevét említve abszolút világos lehet, mire gondolok. Az ő művük, az ő hatásuk ma már köztudalom, így említeni sem szükséges. Ám vajon nem ugyanekkora-e, ha nem nagyobb a Gadamerék, a Derridák, a Rortyk (stb.) jelentősége a ma pedagógiája, pedagógiai információnyalábjai számára? Nem lett volna érdemes erre is, legalább néhány utalás erejéig kitérni?

Annak idején, Király István Ady-monográfiája megjelenésekor egy recenzor azt írta az egyébként hódolattal fogadott opuszról, hogy az – ezt mélyen helyeselte a szerző – Lukács Esztétikájára épül, annak kategóriát hasznosítja igen következetesen minden elemzésében, ám – és ezt helytelenítette mélységesen – saját anyagából nem hozott új, mondjuk középszintű esztétikai kategóriákat. Az Ady-versek és az általános esztétika közt űr tátong – mondotta, hiányoznak a közvetítő láncszemek, amelyek épp Adyból (a konkrét anyagból) adódhattak volna. Valami ilyesféle érzése a jelen kötet olvasójának is lehet. A kötet szerzői kiemelkedő szinten ismerik a modern könyvtártudományt és informatikát. És ezt, ezeket, ezek általános hozzáadkát „honosítják” mintegy a pedagógiai információra, az iskolai könyvtárakra, az iskolai könyvtárügyre stb. Derék dolog, imponáló is nem egy vonatkozásban (ezúttal, őt sem először, Varga Katalint emelnénk ki). Ám itt is hiányoznak vagy legalábbis soványkák a közvetítő láncszemek sorai. Az általános információ- és könyvtártudomány kategóriarendszere alatt nem látszik a speciálisan pedagógiai információ- és könyvtártudomány – persze relatív – autonómiája, specifikumait kifejező fogalomkészlete. Lehet – e sorok írója nem tudja –, ilyen fogalomrendszer nem is létezik. Ám bizonyos módon kidolgozandó. És kiktől másoktól várhatjuk ezt, ha nem a „nagy” tudományban is, a pedagógia információ területén is maximálisan otthonos szakemberektől?

De tán elég, immáron bizonyosan sok is kételkedő, fanyalgó, kákán is csomót kereső megjegyzéseinkből. A szerzőnek – okkal – lelkiismeret-furdalása is van. Hisz olyasmiket kért számon egy konferencia-kötettől, amely annak szerzőitől, szervezőitől talán nagyon is távol állt. A felvetett kérdések és problémák zöme – nyilvánvaló – bele sem fért volna egy mindössze kétnapos és persze a határon túliak (magyarok és nem magyarok) bemutatkozásaival is megterhelt (a terhelést persze pozitívan értem, jó, hogy bemutakoztak, hogy hozták a saját magukra vonatkozó információkat) konferenciába. Sokat, nagyon sokat hozott ez a konferencia, és így gazdag és tartalmas maga a kötet is. A kérdéskörrel foglalkozók, elsősorban az iskolai könyvtárosok, a könyvtárostanárok, de a könyvtárosok általában is, bizonyosan gyakran fogják forgatni, gyakran idézik majd írásaikban, gyakran hivatkoznak majd megállapításaira stb. De – talán nem tűnik henye és indokolatlan mentegetőzésnek – az is előnye, az is pozitívuma, az is vívmánya (lehet) a munkának, azért is fogadható örömmel, mert szerzői széles látóköre, a problémaszálazásban való mesterségbeli nagy jártassága, valamint a téma komplexitása és eminenter fontossága miatt a mű olyasféle kérdéseket is felvet, felvet, mint amilyenekről ez a kis beszámoló is hírt adott. Animálhatja e mű a pedagógiai információval, annak ezeregy kérdésével hivatásszerűen foglalkozókat. Ennek az animálásnak szeretne társszerzője lenni e sorok szerzője is, legfőként nyilvánvalóan azzal, hogy okoskodásai majd igazán szakszerűeket is generálnak. Reménykedjünk, talán épp e folyóirat épp e rovatában. (VK)

Honlapnézőben: megyei könyvtáraink az interneten

Van annak már legalább hat éve, hogy az internetböngészés kiindulópontjaként leginkább a magyar honlapot volt érdemes választani. Megjelent az országtérkép, rajta piros háromszöggel a megyében és sárga koronggal a megyeszékhelyen elérhető weboldalakkal. Bizony némely megye zöldjéből még hiányoztak ezek a színek, s öröm volt felfedezni, ha egy-egy újabb megyefolt tarkább lett.

Hihetetlenül sokat változott azóta az internetes fedettség. Nem is lehetne ezt már a térképen ábrázolni. Talán ez a magyarázata, hogy a nosztalgikusan emlegetett magyar honlap újdonság rovata 2002 januárjából közöl utoljára friss linkeket, amelyek mögül azóta nem kis számban kifogytak a honlapok, megszűntek, más címre költöztek, útjukat nem követi itt senki. Illetve: Szolnokra klikkelve 2003. szeptember 9-ei az utolsó információ, de pl. Bajára, Szekszárdra klikkelve hibüzenetet kapunk.

Nehéz volna visszaidézni, könyvtáraink milyen ütemben, sorrendben jelentek meg bemutatkozásukkal és kezdeti szerény távszolgáltatásukkal az interneten. Vajon Moldován Pista, aki a HUNOPAC gyűjtőlapjára összerelte ezeket a könyvtári elérhetőségeket, őrzi-e a stációkat? Mindenesetre tény: ma minden megyei könyvtár működtet honlapot. Hogyan, milyen tartalommal, szolgáltatásokkal, milyen színvonalon? Milyen keresettséggel, hatékonysággal? Kiknek? Kik keresik fel? Ez utóbbi kérdésekre ebben az írásban nem tudjuk megadni a választ.

Megengedtük magunknak régen, hogy elviccelődjünk az olvasókkal s a könyvekkel kapcsolatos viszonyunkon. A könyvtárosnak két ellensége van, a könyv és az olvasó – mondtuk. Persze sose gondoltuk ezt így, ráadásul csak jókedvünkben és egymás között hangzott el. Aztán megjelent a számítógép, sokak szemében immár ténylegesen ellenségnek tűnve. Majd fogyni kezdtek (a könyvtáros nyugalmasnak tűnő életét a szakavatott feldolgozásigényükkel „felkavaró”) könyvek, ahogy fogyott a beszerzési keret. És mintha még a törzsolvasók is el-elmaradoztak volna. De aztán visszaszoktak, amiben nem kevés szerepe volt a könyvtárból elérhető internetnek. S ha megint ritkábban jönnek majd, annak talán az a mindenképpen üdvözlendő tény lehet a magyarázata, hogy sok szolgáltatást távolról, munkahelyről, kollégiumból, otthonról is elérhetnek, s egyre inkább lesz is mit elérni. Gondolok a gyarapodó számú teljes szövegű, digitális anyagokra, elektronikus folyóiratokra, naponta, sőt napszakonként frissülő információs anyagokra, amelyeket mind nagyobb számban tud már kínálni a könyvtár. Ha elfogadjuk tényként (márpedig erős rá a kényszer), hogy a szolgáltatások kínálásának ez a jövőbeli útja, ebbéli képességeinket kell erősíteni. Meggyőződésem, hogy nem kevesebb, hanem az eddiginél is több empátia kell az olvasó magas színvonalú kiszolgálásához, hiszen úgy kell „kitalálni” kívánságait, hogy személyesen nincs jelen. Mindez egy megváltozott olvasó–könyvtáros viszonyt jelent a feldolgozó,

tájékoztató és olvasószolgálati munkában. (Meggockáztatható: a könyvtárosképzésnek is jóval nagyobb tempóval kellene megújítania önmagát s igazítani tantervét ehhez a ma már nem annyira új típusú feldolgozási és szolgáltatási technikához.)

Ezért is érdemes elemezni a *virtuális olvasószolgálati pultokat*, a honlapokat, rávilágítani esetleges gyengeségeikre, s megerősíteni erőnyeiket. Talán nem haszontalan összefoglalni azokat a szempontokat, amelyekre figyelni érdemes, amikor ezt az eszközt „bevetve” a könyvtár egy másfajta nyilvánosságot vállal, amikor csak ez a megmérettetés, a vélemény- vagy ítéletalkotás egyetlen alapja.

Arra vállalkoztunk, hogy egybegyűjtjük azokat a szempontokat, amelyekkel a használó, az olvasó is mérhet, s ezek alapján vizsgáltuk meg aprólékosan megyei könyvtáraink honlapjait. Ha a „megmérésben” kritikus észrevételek is előfordulnak, kérjük, higgyék el nekünk, ezt a jobbító és semmiképpen nem a bántó szándék mondatta velünk.

Ha nagy vonalakban akarnánk összegezni a vizsgálódás irányát, azt mondhatnánk: formai és tartalmi jegyeket elemeztünk. A formaiakban (a nyitó oldal keltette első benyomás, háttér és betűk viszonya, színhatása, képek és szöveg aránya, az oldal statikája, dinamikája stb.) akadhatnak szubjektív elemek, ezért igyekeztünk itt visszafogottak lenni. A tartalmiak már sokkal pontosabban elemezhetők, hiszen itt egy jobbára jól körülhatárolható dokumentum- és szolgáltatási kör más eszköztáru kínálatáról van szó. Ezek szervezettsége, alá-, fölé-, mellérendeltsége, megjelenítése, hozzáférhetősége, kapcsolatrendszere saját körben s azon túl is, kezelhetősége, átláthatósága, interaktivitása, egyértelműsége stb. mind-mind olyan jellemzők, amelyek objektíven értékelhetők. Figyeltük: kiket privilegizálnak, kiket céloznak meg, gondolnak-e a hátrányos helyzetű könyvtárpartnerekre, pl. a látássérültekre. (Ez utóbbira példát eddig alig láttunk.)

Nem szeretnénk a tévedhetetlenek szerepkörében tetszelegni, ám éreztünk annyi bátorságot magunkban (főként a 3K szerkesztőségének biztatására), hogy belevágjunk *a nem biztosan hálás feladatba*. Tartsanak velünk!

Katona József Könyvtár

(<http://www.kjmk.hu>)

A nyitóoldal üdvözlőszövege alatt reklámsáv váltogatja kínálatát. Ha eleget teszünk a kérésnek, s a hirdetésre kattintunk, legtöbbször a SoRanet, a könyvtár honlapját is szolgáltató cég weblapjára jutunk, a szintén meg-megjelenő Távoztatási adatbázis pedig az Indexére visz, és az is meglehet, hogy az OLIB 7 a könyvtár on-line katalógusához. De egyik sem biztos. Mintha időrelé működtetné, mikor hova jutunk. Izgalmas szerencsejáték, de kihagyható. Ami biztos, hogy a magyar mellett német, francia vagy angol nyelvre válthatunk. Nem teszteltük végig, minden link működik-e a választott nyelven, de az angolra áttérve, amikor a rendszer az OLIB-ot „sorsolta ki”, a katalógus főoldala nem angolul, hanem magyarul jelentkezett be. A nyelv váltással egyidőben előreugrott a webtérkép, olvashatatlanul kicsi betűkkel. Teljes ablakra nyitva sem változott a betűméret. (Előljáróban a használt technikai háttérről: böngészéshez az Internet Explorer 6.0-s, rendszeresen frissített

verzióját és 800×600-as felbontást (esetenként 1024×768 képpontost) használtunk a tesztekhez. A böngésző beállítása: közepes szövegméret, közép-európai [ISO] karakterkészlet.) Ekkor visszaváltottam a magyar nyelvre.

A nyitóoldal könyvtárfotójától elindulva bejárhatjuk az épület szintjeit, és kiagyítva is szemlélhetjük az itt elhelyezett képzőművészeti alkotásokat, megismerhetjük a könyvtárápítók adatait, majd egy másik menüből a (vár)mege könyvtárának történetét. Mindkettőre méltán lehetnek büszkéek, akik benne dolgoznak.

Az első képernyőoldal olyan, mint egy könyv címlapja. Funkciójában is. Nem zsúfolt, nem itt akar mindent elmondani, háttere nem harsány, és szürkesége ellenére sem unalmas, hiszen sötétebb szürkén az egyébként színes könyvtárlogó tapétázza.

**Üdvözöljük a
Katona József
Könyvtár
Honlapján!**

ESEMÉNYNAPTÁR
Kattintson a hirdetésre!

Tartalomjegyzék

- Általános információk
- Szolgáltatásaink
- Gyűjteményünk
- A könyvtár története
- Névadónkról
- A könyvtár épülete
- A könyvtár logója
- Vendégkönyvünk
- Szervereink
- Weblapunkról
- Dolgozóink e-mail címei
- Webhely térkép

Aktuális

- Alapítvánv a Bács-Kiskun Mezeivel
- Akkreditált minőség
- Pályázataink

A képernyőoldalt lejjebb görgetve válik láthatóvá a tartalomjegyzék (Általános információk, Szolgáltatásaink, Gyűjteményünk, A könyvtár története, Névadónkról, A könyvtár épülete, A könyvtár logója, Vendégkönyvünk, Szervereink, Weblapunkról, Dolgozóink e-mail címei, Webhely-térkép). A térképet leszámítva (amely egyébként magyar változatában is használhatatlanul kicsi!) bármelyik menüpont megnyitásakor baloldalon a teljes tartalomjegyzéket látjuk, s akár ennek soraira, akár a balra-jobbra mutató nyilakra kattintva lapozgathatunk a menüpontok között. A nyíl ikonok között egy i betűset találunk, ettől az információt várnánk, ehelyett az index szó ugrik elő. Ha tudjuk, hogy rendre a legelső weboldal neve alapértelmezés szerint index, nem ér bennünket meglepetés, praktikusabb lenne azonban ennek feltételezése helyett a „nyitóoldalra” sűgőszöveg használata. A Tartalomjegyzék-ből elérhető tájékoztatók lényegre törők, jól áttekinthetők.

Szolgáltatásaink

- Általános információk
- Szolgáltatásaink
- Gyűjteményünk
- A könyvtár története
- Névacsnórúd
- A könyvtár épülete
- A könyvtár logója
- Vendégeknyvünk
- Szervereink
- Weblapunkról
- Dolgozónk e-mail címei
- Webhely térkép

A könyvtár épületében három szinten jelenik meg a hagyományos könyvtári és az OLIB számítógépes rendszeren biztosított elektronikus információs szolgáltatás. Nyitvatartási időben a szolgáltatásokat igényelheti vagy megrendelheti a használó. A feltételeket a könyvtárhasználati szabályzat rögzíti.

Szolgáltatások

Dokumentumok, eszközök helyben használata
Dokumentumok kölcsönzése, hosszabbítása, előjegyzése
Könyvtárközi kölcsönzés
Tájékoztatás
Számítógépes adatszolgáltatás
Kecskeméti könyvkölcsönző főkkönyvtári hálózata
Nemzeti elérés
Kölcsönzés
Szakmai módszertan
Képzés, továbbképzés

Szolgáltatásainkról bővebben

A könyvtár gyűjteményéről, szolgáltatásairól a közvetlen használó az I. emeleten kap tájékoztatást.

A könyvtár fogadja az egyéni és a csoportos látogatókat, ez utóbbiak szakszerű vezetéssel megnézhetik a könyvtárat (szakmai, oktatási, idegenforgalmi, stb. célokból).

A földszint nagyterme, előcsarnoka, kávézója alkalmas együtt és külön-külön is használva, 180 fős rendezvények megtartására. Szakmai konferenciák, fórumok, művészeti előadások, kiállítások, nagyobb létszámú tanfolyamok, továbbképzések rendezésére bérbe vehetők. A rendezvények kép és hangrögzítésének a feltételei adottak.

Tanulóságosak a weblapról adott információk, amelyekből kiderül, hogy a nyitóoldalakot a W3 konzorcium hitelesítette, és a html 4.0 szabványnak felelnek meg, a webhelyen található összes dokumentumot tartalmilag hitelesítette a SafeSurf és az RSAC. Az is kiderül itt, hogy ez a weblap 1998-ban Top Club tagságot szerzett, vagyis ott volt az első legjobb száz között. (Múltévi kincs a dicsőség: öt év múltán most nincs helyezése.) Mint a „hagyományos” könyvtári szolgáltatások esetében, a honlapon kínáltokról is fontos tudni, melyiket milyen mértékben, gyakorisággal használják. Ennek a honlapnak, illetve webszervernek a statisztikáját a ShowStat Inc. készíti, copyright-ját pedig a Skaelede WebDesign jegyzi.

A főoldalra (most már ismerve az utat) visszalépve további menüpontokat találunk:

Aktuális (tartalma pillanatnyilag: Alapítvány a Bács-Kiskun Megyei Könyvtárért; KJK – a tanulás központja; Akkreditált minőségmenedzsment tanfolyam; Kincsestár – kiadványajánló; Pályázataink; Kodály-évforduló).

Gyűjteményünk (CD-ROM-, könnyűzenei és jazz-CD-, valamint filmzeneajánlat)

Eseménynaptár (a honlapnézegetés dátuma 2003. szeptember 29-e volt, az itt talált események kezdő dátuma október 2-a, a záróé október 5-e, továbbá egy ez évi és egy „eddigyi rendezvények” archívumban lehet keresgélteni).

Történeti és kegyeleti emlékhelyek: új szolgáltatás egy, a megyében 1989-ben végzett gyűjtés eredményeként.

Bács-Kiskun Megyei Európai Információs Pont: EU-információk, -programok, pályázatok.

A könyvtár on-line katalógusa (megnézzük külön).

LibInfo

Egyéb webhelyek – Ugródeszka (itt újra megjelenik a reklámsáv a „Kattintson a hirdetésre!” felszólítással, ami azonos kaland a nyitólapon már megtapasztalttal.)

Bács-Kiskun Megyei Önkormányzati Könyvtárak adattára.

A Bács-Kiskun Megyei Közgyűlés: képviselői adatbázis.

Listed project: az önálló tanuláshoz nyújt segítséget.

WEB-OPAC:

Lehetőségek a menü szerint:

Keresés

cím és név alapján,

kulcsszavak alapján,

osztályozási jelzet alapján,

tárgyszó alapján,

olvasó adatai.

Megállapodásunk (hiszen weblapok s nem könyvtári rendszerek vizsgálódásunk tárgyai), hogy nem elemezzük az integrált szoftvereket, mégis, mert ez web-opac, érdemes felvetni, nem volna-e jobb kifejezés a *szűkítés* a *korlátozás* helyett a keresőlapon, amikor azt ajánlja fel pl. hogy bármilyen vagy csak a kiválasztott nyelven kérünk találatokat. A web-opac főoldalán nem működik a sűgő, mint ahogy az olvasó adatainál sem!

Összegzés: a Katona József Könyvtár jó anyagból, jó mesterekkel dolgoztatott. (Erről nincs adatunk, de valószínűleg jól kihasználva a reklámfelület adta lehetőséget is. Ámde kissé ellenőrzés nélkül, mert a tapasztalás szerint ez a felület önjáró, akkor is előtolakodik, ha a honlapon böngésző látogató nem ezt akarja látni. Egyet-

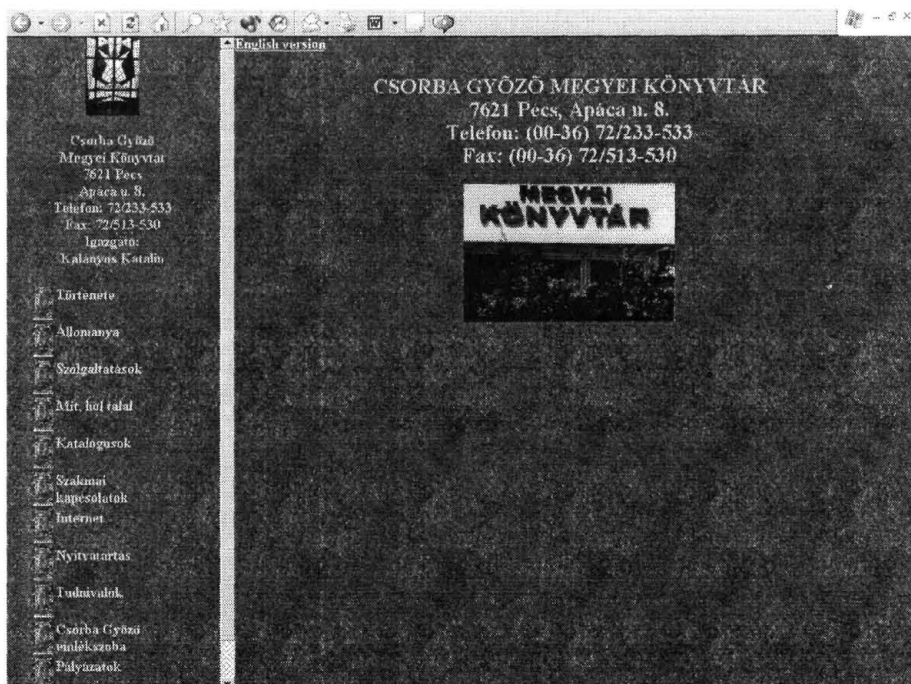
érthetünk abban, ennyire nem szabad megalkudni.) A könyvtári gyűjteményt feltáró katalógus feltétlenül hangsúlyosabb szerepet érdemel annál, mint amit ezen a honlapon tapasztalhattunk, és fontos volna, hogy minden reklámhoz kötődéstől és ebből eredő esetlegességtől megszabaduljon. Kerül, amibe kerül ...

Jó példákat láttunk a kulturális értékek megmutatására, a sokszínűsége, aktualitásra és a jó minőségre törekvésre. Következtesen igazodnak tanúsítványukhoz, amelyben rögzítették, milyen böngészőverziók képességeit vették alapul, és semmi olyat nem építenek be honlapjukba, ami kiegészítések (pl. flash-kezelők) letöltését igényelné. Annál inkább nem, mert (természetesen) náluk (érthető okokból) csak rendszerfelügyelőnek van jogosultsága bármilyen letöltési ajánlás fogadására. Ez is a fenntartható minőség egyik garanciája. Sok weblap hiányossága, hogy nem ellenőrzik, tesztelik a csatolások helyességét, s a bosszantó „a weboldal nem található!” hibaüzenet jelenik meg, még rosszabb, ha ugyanez – angolul. Sajnálatos, hogy a minőségre sokat adó (és költő...) Katona József Könyvtár esetében is találkozhatunk ezzel a jelenséggel – még a nyitóoldal alján található (valószínűleg szintén reklámcélt szolgáló) ikonokra kattintva is.

Csorba Győző Megyei Könyvtár

(<http://www.baralib.hu>)

Őzbarna, foltos háttéren világosbarna betűkkel jelentkezik be a könyvtár honlapja. Azonnal szembetűnik, hogy az ékezetes betűk rosszak, s hiába a betűkód átállítása, nem változik. Hiba! Találunk itt egy angol nyelvű verzióra váltó felira-

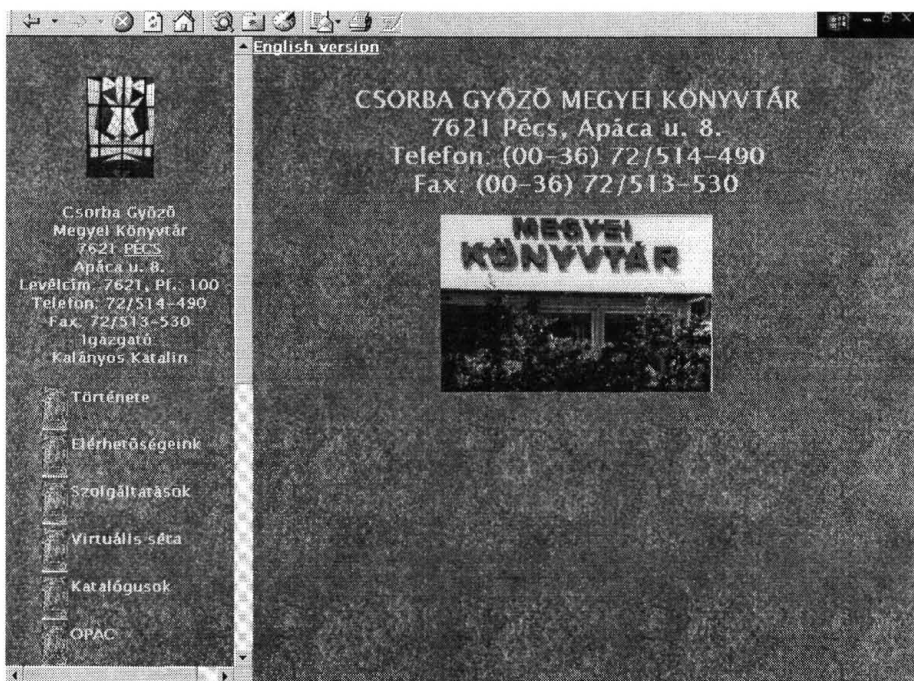

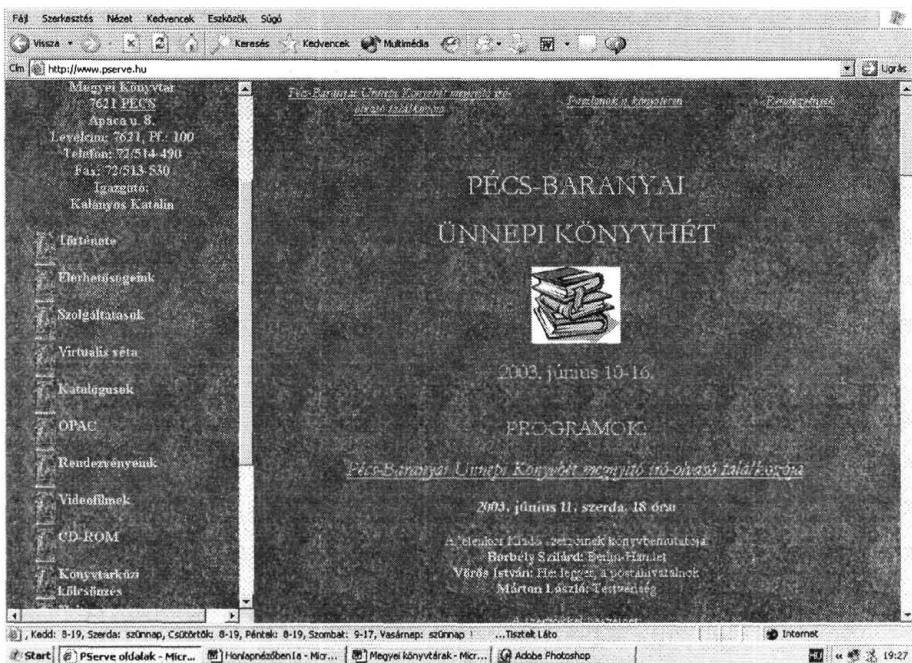
tot, ez azonban nem verzió, csupán általános angol ismertető a könyvtárról. A főcím alatt sötét fotókivágat a könyvtár bejáratáról – mindez statikusan, baloldalt pedig csúsztható menüsor amorf, nagy méretű szürke „gombokkal”, fent a könyvtár fontosabb elérhetőségeivel, és az igazgató nevével. Legfelül egy ólomüveg ablak részlete (a könyvtár logója lenne?)

A választható menüpontok nem sok dicsekvésre adnak okot, mondhatni szolgáltatási szempontból szegényesek. Annál inkább kényszeredett ötlet, hogy itt találjuk a könyvtári munkával kapcsolatos jogszabályokat, amelyek vélhetően nemigen érdekelhetik az olvasókat: tájékoztatásul a belső hálózaton a helyük. De kiderül valami...

Tipikus példáját látjuk, mekkora hiba otfelejteni egy linket, és mennyire kártékony, ha nem gondoskodunk a hivatkozások frissítéséről. A megyei könyvtárak internetes elérhetőségeit (honlapcím és az on-line katalógus címe) a HUNOPAC-ról vettük át. Ez a <http://www.pserve.hu/baralib/> weblapcímre küld, és nem jelzi az OPAC létét. Már éppen megfogalmaznánk, hogy ez a küllemében nem különösebben ötletdús honlap még OPAC-ot sem kínál, ám éppen ez felébreszti a gyanút, hogy „ez a lap nem az a lap”. Kitorölve a cím végéről a baralib-et, és a szolgáltató honlapjáról eljutva a „baralib”-re (<http://www.baralib.hu>) egészen mást találtunk.

Már csak az a kérdés, miért nem érdeke egy könyvtárnak, hogy egy olyan közismert gyűjtőhelyén a hazai internetes könyvtári szolgáltatásoknak, mint a HUNOPAC, pontos elérhetőségeket adjon. A HUNOPAC karbantartóját szeretném némileg menteni, mert úgy hiszem, ez a lap *szolgáltató könyvtáraknak is* (nemcsak a könyvtári szolgáltatásokat keresőknek) azzal, hogy közvetíti őket, tehát e könyv-

tárak érdeke, hogy minden változásról értesítsék a honlapgazdát, aki nyilván készséggel vezeti át ezeket.

Jó volna kinyilvánítani szakmán belül is, és ennek kellő publicitást adni, hogy az egyébként dicséretes személyes kezdeményezésből létrejött és „dedikáltan” rendszeresen frissített HUNOPAC hivatalos összegző helye a magyar internetes könyvtári szolgáltatásoknak, s e rangjának megfelelően kezelni a frissítés kötelezettségét, mert ennek híján, mint látjuk, lényeges veszteségekkel számolhatunk!

Nézzük hát a meglelt valódi weblapot!

A „Története” almenüre kattintva szomorúan állapíthatjuk meg, nem javult a betűkészlet, s nem változik a szöveguralom sem: nemhogy (oldó, hitelesítő) kép nincs, de a szöveg sem vált át a nyomasztó kövérről normálra.

A táblázatba rendezett „Elérhetőségeink”-ben rejtőzik egy jó ötlet: nem írják ki az e-mail címeket, csak borítékkal jelölik, ha van elektronikus levélcíme a munkatársnak. Ez némileg talán véd a kénytelen-váratlan leveláradattól.

Lentebb a szolgáltatásokról tájékozódhat az érdeklődő, majd felcsillanhat a szeme, hogy virtuális sétán vehet részt, de erre még várni kell, fejlesztés alatt áll.

Szorosan összefügg a „Katalógusok” és az „OPAC” menüpont: a még sokféle hagyományos cédulakatalógus mellett itt mutatják be a webopac használatát is. Az OPAC angol felülettel is elérhető. Ide lépve a Corvina több könyvtár honlapjáról már jól ismert keresőképe kiegyensúlyozott megtervezettségével szinte felüldít.

Visszatérve a könyvtári menüsorhoz a „Rendezvények” idősora 2003. június 16., hétfő 18 órával zárul. Kár, hogy hagyják megállni az időt...

A főmenüben kínált video- és CD-ROM-gyűjteményben címek szerint lehet keresni (a raktári jelzeten kívül nincs más adat róluk.)

A „Könyvtárközi kölcsönzés”, „Nyitva tartás” és a „Könyvtárhasználati szabályzat” következik sorban. A lakonikus nyitva tartás nem, de a másik kettő teljes terjedelmével felettébb terjengős, valószínűleg soha senki nem olvassa el, praktikusabb lett volna egy célratorró kivonatát megszerkeszteni, s csak ajánlani a lehetőségét a részletesnek. Szintén a hosszadalmas szöveg jellemzi a Csorba Győző emlékszobáról írottakat, egy virtuális tárlatlátogatás (jó felbontású képekkel) szerencsésebb megoldás lenne.

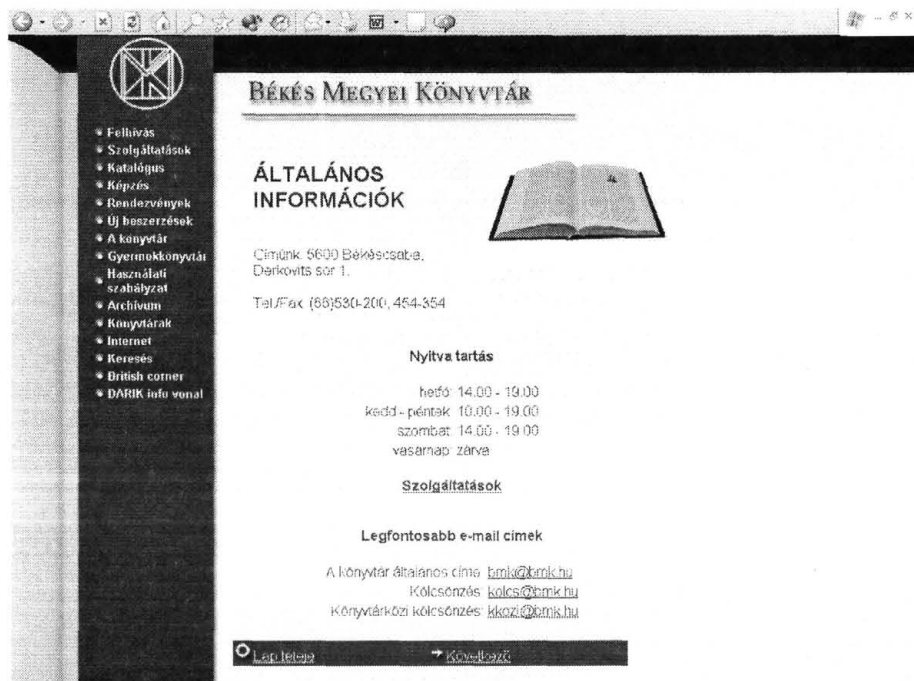
A „Pályázatok” fejlesztés alatt áll, a „Jogsabályok” ugyan tematikusan csoportosítottak, de formailag nem szembeötlő a tagolás a kiemelés hiánya miatt. Az öncélúságot némiképp ellensúlyozza, hogy a felsorolásban közérdeklődésre számot tartóak is akadnak (pl. az adózásról, jövedelemadóról), de csak címjegyzékről s nem teljes szövegről lévén szó, kérdezhetnénk: mi célból?)

2003 májusától (mint a többi magyar megyei könyvtár) a Csorba Győző Megyei Könyvtár is fenntart EU Információs Pontot. A helyben található kiadványfeladásokról és hasznos internetes elérési pontokról taláunk itt adatokat. Ehhez hasonló felépítésben olvashatunk az utolsó menüpontban a British Council „Gateway UK” Tájékoztató Pontról.

Összegzés: kevés megragadó ötlettel, azt is mondhatnánk, fantáziátlanul, kelletlenül készített a könyvtár honlapja. Nem sugárzik belőle a felkínálás öröme, az őrzött kincs felett érzett büszkeség, hogy küldetéstudatról ne is beszéljünk. Nem ajándékoz meg a kontaktusteremtés élményével. Mintha nem is lennének fontosak számára. Még arra sem kíváncsi, mit kerestünk ott, s hányadikak vagyunk a sorban. Nem kíváncsi a véleményünkre, nem vár tőlünk ötleteket, javaslatokat. *Minek is jönnék ide vissza még egyszer?*

The screenshot shows a Microsoft Internet Explorer browser window displaying the website 'Csorba Győző emlékszoza'. The browser's address bar shows 'http://www.pszerve.hu'. The website has a dark background with a navigation menu on the left side containing links like 'Virtuális szoza', 'Katalozsok', 'OPAC', 'Rendelezvnyvnyk', 'Videofilmek', 'CD-ROM', 'Knyvtarkzi klcsnzsz', 'Nyitva tartas', 'Knyvtarhasznalati szabalyzat', 'Csorba Gyozzo emlékszoza', 'Palyazatok', and 'Jogsabalyok'. At the bottom of the menu, there are links to 'EU Informacios Pont' and 'The British Council'. The main content area is titled 'Csorba Győző emlékszoza' and features a photograph of a wooden bookshelf. To the right of the image is a text block in Hungarian, which is partially visible and matches the text in the adjacent block. The browser's status bar at the bottom shows the page title and some technical information.

Kissé talán leegyszerűsített szimbólumrendszer: a könyv mint a könyvtár jelképe. Borítóján a név és a könyvtár emblémája. Puha fekete háttérben lebeg a kávébarna bezárt könyv, mint egy ékszerdoboz, kínálja magát a felnyitásra. Hova máshova kattintanánk? A honlap és vele együtt a könyv kinyílik.

BÉKÉS MEGYEI KÖNYVTÁR

ÁLTALÁNOS INFORMÁCIÓK

Címünk: 5600 Békéscsaba,
Derkovits sor 1.

Tel./Fax: (86)530-200, 464-354

Nyitva tartás

hétfő: 14.00 - 19.00
kedd - péntek: 10.00 - 19.00
szombat: 14.00 - 19.00
vasárnap: zárva

Szolgáltatások

Legfontosabb e-mail címek

A Könyvtár általános címe: bmk@bmk.hu
Kölcsönzés: kolcs@bmk.hu
Könyvtárközi kölcsönzés: kkozi@bmk.hu

Leírás tetejére   Kérelmezés

Takaros, szinte feszes rend fogad a nyitóoldalon, s bár sok mindent elhelyeztek rajta, nem tűnik zsúfoltnak. Mint egy gyakorlatias és jó színváltással berendezett tágas fogadószoba, ahol minden lényeges holminak helye van, és nincs semmi felesleges. Baloldalt a menüsor (mint egy könyvjelző), jobbra a legfontosabb információk a könyvtárról: cím, központi telefonszám, a szolgáltatások e-mail címe, és további részletekért kattinthatunk a szolgáltatások megismeréséhez (térítési és térítésmentesen igénybe vehető szolgáltatásaink, a szolgáltatások igénybevételének helye, időpontja, módja, nyitva tartás, fiókkönyvtárak, beiratkozás, folyóirat-olvasó, információs szolgálat, internetklub, gyermekkönyvtár, olvasóterem, zenei könyvtár, a szolgáltatások díjai). Navigációs lehetőségeket a lap alján is találunk, ez azonban eléggé rapszodikusán léptet előre-hátra a menüsorhoz képest, bár nem hagy tévedésben, hiszen pontosan megnevezi az innen azonnal elérhető menüpontot. Ha az oldalhossz miatt ennek van értelme, a lap tetejére vagy a főmenü oldalára ugorhatunk.

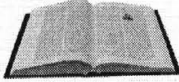
A könyvjelző-menü első kínálata Felhívás, amely az őszi könyvtári napok keretében zeneművészeti tanulmányokat folytatókat verbuvál közös koncertre a me-

- Felhívás
- Szolgáltatások
- Katalógus
- Köpés
- Rendezvények
- Új beszerzések
- A könyvtár
- Gyermekkönyvtár
- Használati szabályzat
- Archivum
- Könyvtárak
- Internet
- Keresés
- British corner
- DARIK info vonal

BÉKÉS MEGYEI KÖNYVTÁR

SZOLGÁLTATÁSOK

- Tértítéses és tartósmentesen igénybe vehető szolgáltatásaink
- A szolgáltatások igénybevételének helye, időpontja, módja
  - nyitva tartás
  - fiókkönyvtárak
  - betétközzés
  - folyoínatolvasó
  - információs szolgálat
  - interneti kávé
  - gyermekkönyvtár
  - olvasóterem
  - zenei könyvtár
- Szolgáltatások díjai

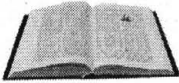
 Lap teteje
  Katalógus
  Információ

- Felhívás
- Szolgáltatások
- Katalógus
- Köpés
- Rendezvények
- Új beszerzések
- A könyvtár
- Gyermekkönyvtár
- Használati szabályzat
- Archivum
- Könyvtárak
- Internet
- Keresés
- British corner
- DARIK info vonal

BÉKÉS MEGYEI KÖNYVTÁR

KÖNYVTÁRAK

- Békés megye könyvtárai
- Megyei könyvtárak
- Elektronikus könyvtárak
- Közös katalógusok, lekérdező felületek
- Országos Széchényi Könyvtár szolgáltatásai
- Felsőoktatási könyvtárak
- Szakkönyvtárak, kutatóintézetek, múzeumok, levéltárak...
- Városi és községi könyvtárak
- Határon túli megyei könyvtárak
- Külföldi könyvtárak katalógusok
- Információs könyvtárakról
- Integrált könyvtári rendszerek
- Adatbázisok
- Könyvtári sajtó
- Könyvtári levelező listák
- Könyvtári és téniszűk
- Keresés a nyilvános könyvtárak jegyzékében
- Külföldi források leltéreljegyzéke
- Közélet
- KLTE Egveteni és Nemzeti Könyvtár

 Lap teteje
  Békés Megyei Könyvtár
  Internet

gyéből (*aktuális*). Az ezt követő Szolgáltatásokra a főoldalról is elugorhattunk (meg is tettük).

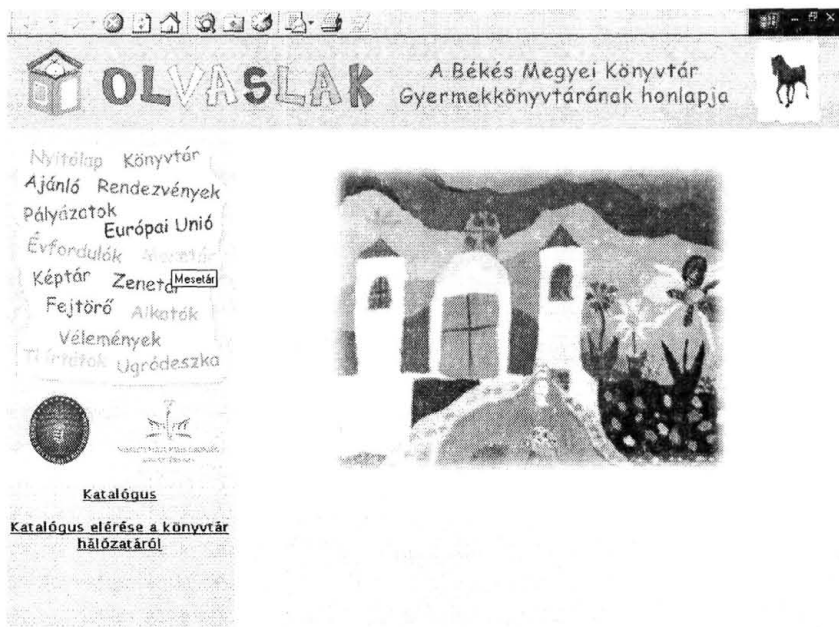
A Katalógusok menüpont a Textlib web-opachoz visz, ez is sallangmentes, rövid eligazítóval, és dicséretes, hogy csak a lap legalján ajánl linket a készítő Infokerhez.

Érdekes, hogy itt megbicsaklik az összhang a (most már maradjon ez a neve: könyvjelző-menü) és az aktuális lap alján lévő léptetési lehetőségek között. A „függönyön” a Képzés következik, a léptető átlépi a képzést. Pedig a könyvtárlátogatókat célzó internetanfolyamot hirdetnek benne. Ki érti?... Az utána következő, egyébként pedánsan aktuális rendezvénynaptár szintén átlépi a képzést.

Az Új beszerzések a kölcsönözhető könyvekről borítófotót és rövid bemutatást, az olvasótermiekről fotó helyett rövidített bibliográfiai leírást és egyik-másikhoz ugyancsak rövid bemutatót, az audiovizuális újdonságokról szerzői és címadatokat tartalmazó betűrendes jegyzéket tartalmaz. Az audiovizuális ajánlat új népzenei felvételeket, DVD-eket, videókat kínál. Innen a szolgáltatásokhoz vagy a zenei könyvtár lapjára léphetünk.

A Könyvtár ez évi, 50 éves évfordulójának emlékképei, beszédei, a könyvtár történetének, felépítésének, szerkezetének, munkatársainak bemutatása és a könyvtárhasználati szabályzat következnek sorra. Az utóbbit a könyvjelző-menübe is kiemelték.

Új ablakban nyílik meg a Gyermekkönyvtár menüpont, önálló, gondosan összeállított oldalt készítettek a gyerekeknek. A gyerekkuckó neve is mókás: Olvaslak. A sokféle színnel ajánlott, játékosan elhelyezett menüpontok tartalomban is sokszínű kínálatot rejtenek, a pályázatok, rendezvények, évfordulók frissen tartottak. (Az oldalon látható NKA- és NKÖM-embléma azt sugallja, hogy létrejöttéhez vagy fenntartásához kaptak anyagi támogatást s ezt igazoltan jól használták fel.)

OLVASLAK A Békés Megyei Könyvtár Gyermekkönyvtárának honlapja

Nyitólap Könyvtár
Ajánló Rendezvények
Pályázatok Európai Unió
Évfordulók
Képtár Zene Mesetár
Fejtörő Alkatok
Vélemények
Társulások Ugródeszka

Katalógus
Katalógus elérése a könyvtár hálózatról

2002 márciusától olvashatunk az *Archívumban* a könyvtár rendezvényeiről, eseményeiről.

Noha a megye már régóta nem szakmai gazdája a városi könyvtáraknak, de mindenképpen társak. Így gondolják ezt a csabaiak is, és szántak egy oldalt a megye városi könyvtárainak felvonultatására, és több nagy könyvtár és közös katalógus is elérhető erről a könyvtári oldalról.

Szintén gyűjtőhely a következő oldal (Internet), ahol általános érdeklődésre számot tartó szolgáltatók internetcímeit gyűjtötték egybe.

Egy általános keresőt is elhelyeztek a főoldalon, ez a teljes weblaprendszert pásztázza.

A British Council udvariasan először angol nyelven bejelentkező oldalt kapott, de ez átváltható magyar nyelvre. Végül helyet adtak a DARIK infovonalnak, amely a Dél-alföldi Regionális Információs Központ honlapja.

Összegzés: A Békés Megyei Könyvtár honlapjának készítői igyekeztek minden, az interneten jól használható információt elhelyezni a könyvtárról, annak szolgáltatásaiból, s gondjuk volt arra, hogy ezt a „műfaj” elvárásainak megfelelően tömör megfogalmazásban adják közre. Ehhez megfelelő formai megoldásokat is találtak (pl. jó színharmóniájú, nem testes betűk) s ez a tartalmi és formai összhang kellemesen lapozhatóvá, érdeklődést keltővé teszi honlapjukat. Minden fontosat elmondanak magukról, de semmi feleslegeset, s gondot fordítottak az egymásból nyíló s egymásra mutató lapok kapcsolatainak tesztelésére, ellenőrzésére (az említett képzési oldalt leszámítva) és azok aktualitásának megőrzésére is, ami a hitelenség egyik alapja. Vendégkönyv náluk sem nyílik a (felnőtt) látogatónak, pedig elférne még a főoldalon. A gyerekeket saját oldalukon biztatják, írják meg véleményüket elektronikus levélben. Az oldal hangulatához talán jobban illene egy interaktív üzenőfüzet vagy efféle.

Verseghy Ferenc Könyvtár

(www.vfmk.hu)

A honlapra lépve táblázatos formában, grafikai elemektől mentes, gyorsan le-töltődő oldalakkal találkozunk, amelyeken jellemzően fekete, fehér, piros, és szürke színek dominálnak.

A főoldalon azonnal szembetűnik a könyvtár elérhetősége. Az oldal tetején piros háttérben jelennek meg a főmenüpontok, amelyek közül elsődleges helyet kap a könyvtár on-line katalógusa, emellett pedig a hibabejelentési lehetőség egy e-mail-küldő script segítségével arra az esetre, ha nem működne a katalógus, ami igazán hasznos szolgáltatás.

Az aloldalak is többé-kevésbé azonos formavilágban jelennek meg, mellőzve az animációt. A lapok beállított karakterkészlete nem közép-európai (ISO-8859-2), ezért „kalapos” ékezetes betűkkel találkozunk, amit persze át lehet a böngészőben állítani, ha a felhasználó ezzel tisztában van. A karaktertípusokat tekintve jellemzően Arial és Times New Roman betűtípussal készültek az oldalak.

Gyermekkönyvtárnál javascripttel megoldott érdekes egérvetető animációval találkozunk. Ennek az oldalnak a színvilága eltér a könyvtár egyéb oldalaitól, ami indokolt is, hiszen más közönségnek szánják.

A honlap létrehozva: 1997.07.01.

Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Verseyhy Ferenc Könyvtár

5000 Szolnok, Kossuth tér 2.; Postafiók: 139.
Tel.: (96) 510-110; Fax: (96) 510-114

[Online katalógus](#) - (és ha nem működik...) | [Könyvtári Élnerva](#) | [Elektronikus könyvtár](#) |

KÖSZÖNTJÜK LÁTOGATÓINKAT!

[Keresés a szerverünkön](#) | [Régi honlap](#) | [Verseyhy Ferenc](#) | [E-mail](#) | [Térkép](#) | [Képek](#)
[Statisztika - 2003. július](#) | [Aktuális: Digitális kihívás](#) | [Programok, eseménynaptár](#) |
[Gyermekolvasó szolgálati osztály](#)

KÖNYVTÁRI DOKUMENTUMOK

- [Nyitva tartás, beiratkozási díj](#)
- [Intézményünk alapító okirata](#)
- [Könyvtárhasználati és szolgáltatási szabályzat](#)
- [Szervezeti és működési szabályzat](#)
- [Gyűjtőkori szabályzat](#)
- [Digitálizálási terv \(2003-2006\) \[pdf\]](#)
- [Telefonszámok, e-mail címek](#)
- [Kaptár](#)
(A Jász-Nagykun-Szolnok megyei könyvtárak híradója)
- [Könyvtári rendszerünk: a TextLib](#)
- [A TextLib Egyesület honlapja](#)
- [Európai Unió](#)
- [The British Council](#)
- [EIFL Direct - EBSCO Publishing](#)

TÁJÉKOZÓDÁS

Magyarországi könyvtárakról:

Megyei könyvtár(s)a(n)k:

Az oldalak csak magyar nyelven érhetőek el, kivétel ez alól a később tárgyalt brit sarok és az Európai Információs Pont oldalai. Külön nincs nyomtatási verzió, ámbar ez nem is indokolt, hiszen javarészt szöveges oldalakkal találkozunk, és a böngésző nyomtatási opcióját használva megfelelően nyomtatható oldalakat kapunk. A szöveges oldalak a látássérültek számára is könnyebben befogadhatóak a különböző szövegfelolvasó programokkal.

Oldaltérképpel nem találkozunk, de adott a keresési lehetőség, és ezen belül lehetőség van összetett keresésre is.

Az oldalakon található linkek azonos ablakban nyílnak meg, így a könyvtár szerveréről hamar más honlapokra ugorhatunk, ahonnan már nehézkes lehet a visszatalálás.

A belső oldalakról csak a főoldalra lehet linkelni, ami megnehezíti a navigációt. A frissítés dátumai nincsenek feltüntetve, csak következtetni lehet az aktuális menüpont alatt lévő információkból, valamint a statisztikából, amely pár hónapos (júliusi), nem automatikusan frissül, funkciója így nem egészen egyértelmű.

Ahogy az több könyvtárnál tapasztalható, itt is elég sok weboldal szövegszerkesztővel html formátumba mentéssel készült, így jóval több formázási paramétert tartalmaz, mint arra szükség lenne. Ilyen például az aktuális menüpont alatt jelenleg található Digitális Kihívás. Ha megtekintjük az oldal forrását a böngésző nézet menüjének forrás almenüjével, akkor többek között az alábbi információkkal találkozunk:

```
<head>
```

```
<meta http-equiv="content-type" content="text/html; charset=windows-1250">
```

```
<title></title>
```

```
<meta name="Generator" content="MagyarOffice 1.0 (Win32)">
```

Egyértelműen látszik, hogy milyen programmal készült a weboldal, milyen a karakterkészlet, sőt a böngészőablak felső címsorában sem az oldal tartalmára vonatkozó cím olvasható, hiszen a <title> és a </title> html címkék között kimaradt ennek a megadása.

Találkozhatunk olyan verzióval is, amikor azért a szövegszerkesztővel elkészített weboldal forrását utólag javítják.

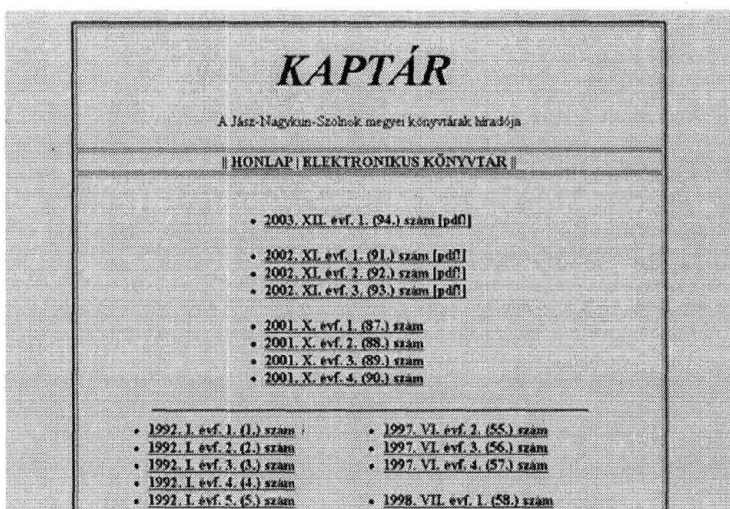
Ezekben az adatokban érdemes feltüntetni az oldal címét (*title*), és legalább az oldal tartalmának leírását (*description*), ahogyan azt az alábbi példa mutatja, mivel sok kulcsszavas keresőrobot ezen információkból emeli ki elsőként, hogy mivel is foglalkozik az oldal.

```
<head>
<title>Szolgáltatások</title>
<meta http-equiv="Content-Type", content="text/html; charset=iso-8859-2">
<meta name="author" content="XXX Könyvtár">
<meta name="description" content="könyvtári szolgáltatások, kölcsönzés, helybenolvasás...">
```

Visszatérve a Szolnoki Megyei Könyvtár honlapjára, megtalálhatjuk a nyitva tartást és a beiratkozási díjakat. Ehhez talán érdemes lenne még hozzáemelni a főbb kölcsönzési szabályokat, hogy az olvasónak ne az igen hosszú könyvtárhasználati és szolgáltatási szabályzatból kelljen ezt kikeresgélni.

A Digitalizálási terv sokat sejtető menüpontja egy oldalas pdf formátumú fájl, ám ez sajnos csak egy tartalomjegyzék ebből a bizonyára sokak számára érdekes témából. Megtalálhatjuk a könyvtár dolgozóinak (és részlegeinek) a telefonszámait, e-mail címét, és itt már látható az aktualizálás dátuma. Ez betűrendbe szedett hasznos jegyzék, a feltüntetett dátum szerint megközelítőleg egy éve frissítve, ami örvendetes, hiszen a mi szakmánkban sajnos lassan megszokottá váló fluktuáció nem jellemző a könyvtárra.

Az eddig megszokott formától eltérő megjelenítéssel találkozunk a Kaptár menüpont alatt a Jász-Nagykun-Szolnok megyei könyvtárak híradójának oldalán, hi-

szen ha jól megfigyeljük, elkalauzol minket a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Elektronikus Könyvtárba. A folyóirat 2002 előtti számai html formátumban azonnal megjeleníthetők a böngészőben, 2002-től pedig a ma még talán nem annyira kedvelt pdf formátumban csak segédprogram segítségével válnak olvashatóvá. Ez a program (Acrobat Reader) ugyan ingyenes, de mégiscsak letöltést és telepítési beavatkozást igényel, amitől jelenleg még sok felhasználó idegenkedik, így gyakran inkább lemond az ilyen formátumú fájlok megtekintéséről.

Fontos megemlíteni, hogy külön figyelmet szentelnek a használt integrált könyvtári rendszer bemutatásának. Itt a textlibes feldolgozásról és honosításról is olvashatunk, közvetlen elérést kapva a Textlib Egyesületének honlapjára, amelyek mind hasznosak lehetnek azon társintézményeknek, amelyek a szoftver iránt érdeklődnek.

Napjainkban egyre aktuálisabb terület az Európai Unióval foglalkozó oldal, amelyet szintén más színvilággal, a talán harsányabb királykék háttérrel alakítottak ki. Innen kapunk információt arról, hogy a szolnoki megyei könyvtár egyike az Európai Információs Pontoknak. Itt már több a figyelemfelhívó elem, az animált szöveg és kép. Hosszú szöveges oldalról van szó, belső hivatkozásokkal segítve a navigációt. Tartalmilag az a zavaró, hogy a programajánlatok elavultak, formailag pedig, hogy az animált programokra felhívó szöveg miatt az egész oldal le-fől ugrál, ami mind az olvasást, mind a linkek kiválasztását nehezíti.

JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYEI
VERSEGHY FERENC KÖNYVTÁR
Jász-Nagykun-Szolnok Megyei
EURÓPAI INFORMÁCIÓS PONT

Minden, amit az Európai Unióról tudni kell

[In English /](#) [en français](#) / [Deutsch](#)

[EIP](#)   [Szolgáltatásaink](#)   [Érlehetőségeink](#)
[Támogatónk](#)   [Programok, aktualitások](#)   [Hasznos linkek](#)

 EURÓPAI INFORMÁCIÓS PONTOK

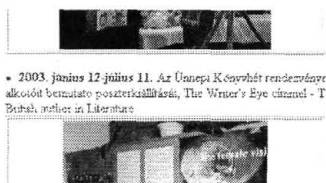
Az Európai Információs Pontok halozata nagyon fontos szerepet játszik Magyarország európai integrációs felkészülésében, hiszen a lakosság itt talál választ a csatlakozással, illetve az Európai Unióval kapcsolatos kérdéseire.

Az Európai Információs Pontokra harul az a feladat is, hogy magát az európai gondolatot közelebb hozza az emberekhez, de emel sokkal konkrétabb feladatokat is ellát, ha a társadalom bármely tagjának pontos információra van szüksége a témával kapcsolatban.

Az azonban rendkívül hasznos, hogy ugyan röviden, de angol, német, francia nyelvű tájékoztatást is kapunk arról, mire is szolgál ez az Európai Információs Pont. Sajnálatos, hogy néhány link nem él a kapcsolódó oldalak között.

A főmenü Eseménynaptár pontja májussal záródik, aminek talán a nyári „uborkaszegzon” lehet a magyarázata. Találunk még a főmenüben egy Képek elnevezésű,

jelenleg nem élő menüpontot is, remélhetőleg idővel tartalommal megtöltött oldal lesz alatta. A Térkép menüben egy színes térkép segíti a könyvtárba látogatókat.

Copyright© Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Verségny Könyvtár

Legutolsó frissítés: 2002.06.20.

A The British Council menüpont első olvasásra csalóka lehet, mert alatta nem közvetlenül az említett intézmény weboldalára jutunk, hanem megtudhatjuk, hogy 1999. április 29-e óta, a szolnoki megyei könyvtárban brit sarok működik. Számos érdekes rendezvényről ad hírt egészen 2003 nyaráig, ezzel azonban ellentétben áll az oldal utolsó frissítésére vonatkozó dátum (2002. 06. 20.)

Maga az oldal egyébként számos képpel gazdagított, színes, látványos oldal. Viszont ha a böngésző úgy van beállítva, hogy ne

töltse le a képeket, akkor nem látszik, hogy mi az, ami link, mi az, ami nem, vagyis mi található az ilyenkor be nem töltött képen. Ennek oka, hogy az oldal forrásából lemaradtak a html szerkesztésben hasznos *alt* tag-ek, ahogy az alábbi példa mutatja:

```

```

Ez a kiragott példa így lenne helyes:

```

```

Ez nem csak a kis sebességű internetkapcsolattal és gyakran képek nélkül böngészőket segítené, hanem a látássérülteket is.

Az oldalon használt aláhúzások megtévesztők lehetnek, mivel néhány az alatta lévő ugrópont miatt aláhúzott, néhány pusztán formázás miatt van aláhúzva. Azonban íratlan szabály, hogy egy honlap esetében kerüljük az aláhúzott formázást, fenntartva azt a linkeknek.

JÁSZ-NAGYKUN-MEGYEI VERSEGHY FERENC KÖNYVTÁR

BRIT SAROK - GATEWAY TO BRITAIN
THE BRITISH COUNCIL

British Council * IN ENGLISH

A British Council az Egyesült Királyság nemzetközi kulturális és oktatási kapcsolatait építő szervezet. 110 országban tevékenykedik annak érdekében, hogy kedvező képet alakítson ki az emberekben Nagy

Ha nem is annyira bőven, de kapunk erről a szolgáltatásról a magyar mellett angol nyelvű tájékoztatást is. Itt már csak egy halott link található, és a vizsgálat idején ugyanez elmondható az EIFL Direct szolgáltatással foglalkozó oldalról is.

A Tájékozódás alatt hasznos linkeket találunk a többi megyei és egyéb könyvtári oldalakra, elektronikus gyűjteményekre, szakmai szervezetekre. Indokoltan külön formai megmunkálással készült el az MKE Jász-Nagykun-Szolnok megyei szervezetének oldala.

Különösen gazdag a Kárpát-medencei Magyar Elektronikus Könyvtárak belső oldala, sok hasznos kapcsolódó határon túli oldallal.

Az olvasói nyitóoldal több grafikai elemmel gazdagodott. Külön kiemelkedő és hasznos a textlib bemutató. Itt is jellemző, hogy néhány link már nem él, nem aktuális, ilyen például az Internetto hivatkozás, hiszen ez a portál már megszűnt.

A gyermekolvasó honlapja vidám színekkel, hasznos linkekkel tárul elénk, könnyű navigálási lehetőség jellemzi. Egyetlen negatívum, hogy képek nélkül itt sem tudni, mi az, ami visszavezet a könyvtár főoldalára.

Az elektronikus könyvtár külön kereshető katalógussal ellátott oldalak gyűjteménye. Ezt a katalógust kivéve a színvilág teljesen más, mint a hagyományos könyvtárt bemutató oldalakon. Az egyes szerzők műveire ugró oldal viszont ismét a korábban megszokott oldalak megjelenítési struktúráját és színvilágát követi.

Összefoglalva a tapasztaltakat elmondható, hogy néhány link nem működik, illetve frissítésre szorul. Nem található vendégkönyv, amely egyfajta kapcsolat lehetne a könyvtár és használói között. A betöltődés sokszor nehezebb az indokolatlanul sok formázási paramétert tartalmazó oldalak miatt. A látogatók száma a főoldalon nem egyértelmű, hiszen több statisztikai számadat is látható, köztük ingyenes látogatószám-láló, de a saját szerveren is készül látogatószám-figyelés. Ezzel együtt a honlap egészében véve átlátható, világos szerkezetű, információra orientált.

József Attila Megyei Könyvtár

(www.jamk.hu)

Az oldalak keretes szerkezetben – bal oldalt a menü, jobb oldalt pedig az egyes menüpontokhoz tartozó információk tárulnak elénk. A könyvtár épületének fotójával jelenik meg főoldal, amely jó elrendezésű, szembetűnően az olvasó számára

József Attila Megyei Könyvtár

Bemutatók   **Alapító okirat**   **Könyvtárhasználati szabályzat**   **Gyermekkönyvtár**

Helyismereti gyűjtemény   **Nemzetiségi állomány**   **Folyóiratok**   **Informatikai rendszerünk**

Köszöntjük a Komárom-Esztergom megyei József Attila Megyei Könyvtár honlapján

Tatabánya, V.
 Pó 16/ 2., 2800
 Tel: 34/ 513-670
 Fax: 34/ 513-683
 Kécskés: 34/ 513-680
 E-mail: jamk@jamk.hu
 Könyvtárközi kölcsönzés: kvkozsi@jamk.hu
 Kölcsönzési határidő hosszabítás: kolcsoszes@jamk.hu

Nyitva tartás

Hétfő	száva
Kedd	9 - 19
Szerda	9 - 19
Csütörtök	9 - 19
Péntek	9 - 19
Szombat	9 - 17

A könyvtár júniusban és augusztusban szombatonként zárva tart.

Online katalógusunk IOPAC/

irodalmi művészeti és társadalomtudományi folyóirat

Webtérkép

fontos könyvtárcímmel, telefonszámmal, főbb e-mail címekkel, nyitva tartással. A honlap látogatottságának mérésére ingyenes számlálót használnak.

Hamar észrevehető, hogy a menüt tartalmazó keret nem gördíthető, ezért 800×600-as felbontásban az Új Forrás folyóirat logója alatti szövegek nem látszódnak, így csak 1024×768-as felbontásban vagy a teljes képernyős nézetben használható itt minden elem. Érdemes lenne a menü gördíthetőségét engedélyezni, vagy legalább a képernyőfelbontásra vonatkozó technikai információt feltüntetni.

Az oldalakat egységes stílus jellemzi: a főoldalra a könyvtár almenü mutat, erre kattintva egy három részből (keretből) álló oldalt kapunk. Itt a felső keretben a könyvtár bemutatkozását rejtő almenüpontokat találjuk, ha viszont ezekre kattintva elnavigálunk a főoldalról, oda ismét csak a bal oldali menü *könyvtár* almenüpontjával térhetünk vissza. Valószínű, hogy ez a gyakori látogatók számára megtanulható, megszokható, de mégis nehézkes teszi a navigálást. Az oldal színei jó kialakításúak, a narancsos háttérszínen jól olvashatóak a fekete betűk. Hasznos, hogy minden oldalnál alul megtalálható a módosítás dátuma.

A Gyermekkönyvtár honlapja is hasonló színvilágú, több képpel, grafikával, amittől igen vidám, élvezetes oldalt kapnak az idelátogatók. Jellemzően itt az ikonok a linkek, és erre praktikusán a kezdő oldalon fel is hívják a figyelmet. A megfogalmazás tegeződő, és ezáltal barátságosabb a gyermekek számára. A Kapcsolatok menü alatt – téma szerint – hasznos oldalak gyűjteményére lelünk. Egy kis interaktivitás is megjelenik, hiszen a vendégkönyvnel kifejezhetjük, hogy mennyire tetszettek a gyermekkönyvtári oldalak a honlap osztályozása alatt. Ez – akárcsak a vendégkönyv-szolgáltatás de legalább egy e-mail ahova írhatnak a honlapra látogatók – különösen fontos, hiszen a felhasználók így az interneten

Vendégkönyv

Várjuk véleményeiket, ötleteiket, észrevételeiket honlapunkkal, programjainkkal, szolgáltatásainkkal kapcsolatban!
(Tüntesd fel a nevedet vagy olvasószámodat és címedet!)

József Attila Megyei Könyvtár gyermekkönyvtára:
gyermekkonyvtar@jamk.hu

Osztályozd a honlapunkat!

5 - nagyon tetszik
 4 - tetszik
 3 - tűrhető
 2 - gyenge
 1 - nem tetszik

Online katalógusunk

keresztül is megszólíthatják a könyvtárost, elmondhatják véleményüket, valamilyen szinten virtuálisan is hatással lehetnek a könyvtár életére.

Itt ingyenes vendégkönyvi szolgáltatással találkozunk, amely első nekifutásra talán nem mindenki számára fedezhető fel, hiszen a leckét író kisfiú grafikára kattintva léphetünk el magához az űrlaphoz. Ha nem pásztazzuk végig az egerünkkel a lapot, akkor könnyen hihetjük, hogy csak elektronikus levélben szólíthatjuk meg a könyvtárosokat.

Tartalmilag információkat kapunk az aktuális pályázatokról, interaktívan rejtvényekkel tanítják a kicsiket és nagyobbakat az Európai Unióval kapcsolatos hasznos tudnivalókra.

A Programok alatt inkább érdekességeket, valamint összefoglalókat olvashatunk lezajlott eseményekről, nem pedig aktuális programokra történő invitálást.

Köszöntjük a Komárom-Esztergom megyei József Attila Megyei Könyvtár honlapján

Táborbánya, 7
Fő tér 2., 2803
Tel: 34/ 513-670
Fax: 34/ 513-683
Köln. 34/ 513-600
E-mail: jank@jank.hu
Könyvtárunk honlapján: jank@jank.hu
Központi e-katalógus honlapunk: jankcentral@jank.hu

Nyitva tartás

Hétfő	szombat
Kedd	9 - 19
Szerda	9 - 19
Csütörtök	9 - 19
Péntek	9 - 19
Szombat	9 - 17

Online katalógusunk
KOPACI

Iskolák, művelődési és szabadidős központok folyóirata

StatSector
0001580
2003. július 9.

Abban az esetben, ha keretes szerkezetű weboldalt készítünk, fontos figyelni, hogy melyik linkre kattintva melyik keretben kell megjelennie az információnak, és melyiket érdemes új ablakban megnyitni. Sajnos itt is találkozhatunk nem jó helyre betöltődő linkekkel, mint például a gyermekkönyvtárnál az on-line katalógusra kattintva, s további zavart okoz, ha onnan a könyvtár főoldalát hívjuk be.

Visszatérve a könyvtárról szóló részhez, hasznos információkkal és könnyen áttekinthető oldalakkal találkozhatunk a Helyismereti gyűjtemény, Nemzetiségi állomány, Folyóiratok menüpontok alatt.

Az Informatikai rendszerünk megnevezéssel szereplő linknél megtalálhatjuk a website térképét. Nem egészen egyértelmű, hogy miért pont oda került. Itt csak a címjegyzék az, ami nemlétező helyre mutat.

A főmenüben a Nyomda és kötészet nem fér ki, így csak „Nyomda és kötésze” lesz, amikor pedig rámutatunk az egerrel, az animáció miatt már csak „Nyomda és kötés” címmel szerepel ez a menüpont, amivel az oldal veszít formai szépségéből.

József Attila Megyei Könyvtár	Köszöntjük a Komárom-Esztergom megyei József Attila Megyei Könyvtár honlapján	
A könyvtár		
Aki a kiadó		
Nyomda és kötésze	Tatabánya, V. Fő tér 2., 2800 Tel: 34/ 513-670 Fax: 34/ 619-469	
Könyvtárak Komárom- Esztergomi megyében	Nyitva tartás	
Kapcsolódások	Hétfé	zárva
	Kedd	9 - 19

Az Új Könyveink alatt szereplő Gyarapodási jegyzék sok könyvtárral ellentétben friss információkat tartalmaz, és ez utalhat a honlap egészének tartalmi gondozottságára.

A Kapcsolódások alatt a telefonszámok és e-mail címek mellett mind a szakmának, mind az olvasóknak hasznos kapcsolódási pontokkal találkozhatunk, többek között a megye fontosabb internetes oldalait is mintegy közhasznú információként sorolja fel az oldal. Külön lehetőség van egyszerre akár 4 keresőben is kulcsszavas keresésre. Ahány keresőt használunk, annyi részre oszlik a találati halmazokat tartalmazó képernyő, minden kereső találati listáját külön képernyőrészben megjelenítve.

Az on-line katalógus a Textlib rendszer katalógusa. A használók a keresést segítő tudnivalókból kapnak tájékoztatást a keresés mikéntjére, sőt még a kölcsönzési státuszukra vonatkozóan is szolgálnak információkkal. A Gyermekkönyvtárnál jelentkező probléma itt is érvényes, hogy ti. hasznos lenne a jobb kezelhetőségért új ablakban megnyitni az on-line katalógust.

Külön link vezet az Új Forrás című folyóirat honlapjára, ahol a Tartalomjegyzék keresőfelülete jelenleg fejlesztés alatt áll, és nem is vezet vissza link a folyóirat főoldalára, csak a böngésző „vissza” gombját lehet használni. Az újság archívumához a Lapszámok menüponttal lehet eljutni, ahol nyomógombok segítségével az oldalon belül elnavigálhatunk az egyes évekhez. Sajnos ezeknek a nyomógomboknak is elvész a funkciójuk, ha a képeket nem töltjük le az oldallal. Az évszámokra utaló képek alatt szöveges felsorolásban is vezet minden számhoz egy-egy hivatkozás. Az oldal alján található szerkesztőségi adatok között szerepel a folyóirat internetes címe, de ha erre kattintunk, ismét rossz helyre töltődik be a honlap, zavaróan két fejléccet jelenítve meg.

Formailag ez az oldal eltér a könyvtár többi oldalától, amit indokol a tartalmában külön egység.

Minden lapra jellemző, hogy gyorsan letöltődik, de ennek ellenére sajnos itt is találkozhatunk túl hosszú forráskóddal. Ez is attól van, hogy a szövegszerkesztőből hozzák létre a weblapot. Nyelvváltásra nincs lehetőség, ahogy külön nyomtatható változat sem készült, ami ebben a keretes szerkezetű kialakításban problémát jelenthet. Ha a felhasználó bizonyos információkat szeretne kinyomtatni, a korábbi verziójú böngészőknél kifejezetten nincs lehetőség a nyomtatási kép állítására.

Maga a menü, leszámítva a fent említett problémákat, szerkezetileg megfelelő strukturáltságú, jól átlátható. Keresési lehetőség az oldalakon nincs még, bár a webtérképen már jelezve van.

A Hírek oldal egyben linkoldal is, talán egyértelműbb lenne a kapcsolatoknál feltüntetni a megye honlapjait. A teljesség igénye nélkül ugyan, de található az

oldalon néhány hivatkozás elektronikus könyvtári szolgáltatásra, adatbázisra, szakmai szervezetre.

Vendégkönyv – a gyermekkönyvtári vendégkönyvet kivéve – nincs, de e-mail-en lehet írni a rendszergazdának, illetve a könyvtár többi munkatársának. Az oldalakon elvéve vannak csak nem működő kapcsolódási pontok. Az apróbb és könnyen javítható hibákat leszámítva tehát világos szerkezetű, elsősorban tartalomra orientált honlap a József Attila Megyei Könyvtár honlapja.

Balassi Bálint Megyei Könyvtár

(www.bbmh.hu)

A nyitólapon szürkés háttéren zöld betűkkel üdvözlük a látogatókat, azonban az üdvözlést követően túl nagy térközzel folytatódik az oldal a könyvtár épületének képével és postai, valamint elektronikus elérhetőségével, telefonszámaival, igazgatónéjének nevével. Ezeket rögtön a részlegekre lebontott dolgozói névlista és e-mail elérhetőség követi. Ha vannak, akkor érdemes lenne a telefonszámokat is feltüntetni ezen az oldalon, legalább az egyes részlegekét. A lista mellett egy animált ikon segítségével akár a könyvtár központi e-mail címére is írhatunk.

Üdvözljük a Balassi Bálint Megyei Könyvtár oldalain !

Balassi Bálint Megyei Könyvtár

Salgótarján, Kassai sor 2.

Igazgató: Oroszné Katona Anna

Tel.: 32/416-777, 32/311-417, Fax: 32/316-482.

[dolgozóink elektronikus levélcímei](#)

Újdonságok

LIBINFO

[Az INFO*TÁR*SALGÓ tematikus linkgyűjteménye](#)

Ezen információk alatt szintén egy animált ikon figyelmeztet az Újdonságokra, és ide kattintva szerezhetünk tudomást, hogy a könyvtár 2001 ősztől tagja a Libinfo internetes könyvtári tájékoztató szolgálatnak. Az erről szóló oldal azonban több szempontból is hiányos, például az oldal alján az „info-tár-salgó.JPG” névre hallgató képfájl nem töltődik le. Ennek a cikknek nem feladata ismertetni, hogy hogyan

nevezzünk el számítógépes állományokat, különösen ha internetre szánjuk, ezért erre nem is térünk ki, csak jeleznénk, hogy egy 479×309 képpontos nagyságú látványról maradunk le. Az oldalon található link (<http://mit-hol.oszk.hu>) az internetes tájékoztatás régi nevére és elérésére utal, szerencse, hogy egy címátírányítással ezt megoldották a szolgáltatás székhelyén. Sajnos a tájékoztató szöveget olvasva néhány „ő” betű helyett kérdőjellel találkozhatunk. Ezek a fenti hiányosságok mindenképpen indokoltá tennék az oldal átnézését „Újdonságok”-hoz méltó aktualizálását.

Számítástechnikát oktatókként nagyon elszomorít bennünket, hogy a *British Council* hivatkozás alatt az alábbi címmel találkozhatunk: <http://www.bbmh.hu/BritishC/Brit%20Sarok%20honlapra1.html>

Cím <http://www.bbmh.hu/BritishC/Brit%20Sarok%20honlapra1.html>

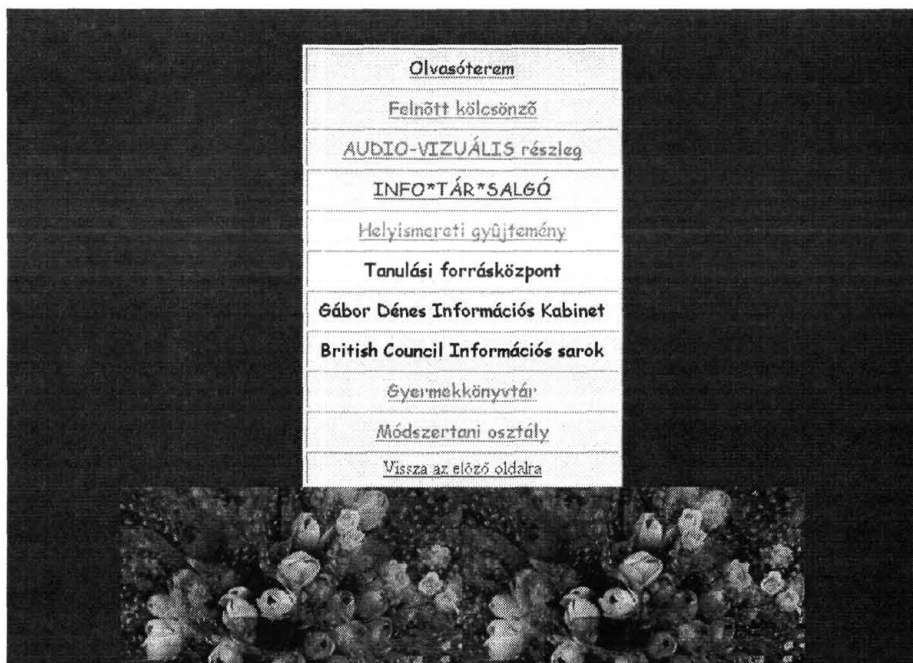

(Ebből a „%20” karakterek a fájlnevében lévő szünetjelet jelentik.) Jogosan vetődik fel a kérdés, ki az, aki ezt a hosszú elérési útvonalat egyáltalán megjegyzi? Egy gondos honlapkészítő vagy rendszergazda ezt a kuszaságot nem engedheti meg a szerverén.

A Brit Sarokról szóló oldal, noha fontos információkkal szolgál, formázásában eléggé elnagyolt. Ennek egyik oka, hogy a weboldal elkészítésében ismét nagy szerepet kapott a Microsoft Word 97-es program. Olyan karaktertípust használ, amely soha nem tartozott és tartozik a Windows operációs rendszer alap karakterkészletébe, így valószínű egy kezünkön megszámolhatnánk, hogy hány felhasználó látja ezt az oldalt a forráskódban szereplő „CG OMEGA” betűtípussal. És ez csak egy példa a nagyméretű, sok felesleges formázást tartalmazó oldalból. Ezek helyett hasznosabb lenne frissíteni a Programok részt, és a belső navigálást segítően jobban tagolni a lapot.

A főoldal alján található táblázatban az első link a könyvtári ismertető oldalra ugrik, ahol többek között a könyvtárról, állományáról, híres olvasókról, 2000-es (!?!) eseményekről stb. olvashatunk. Ha picit hozzáértőbb szemmel összehasonlítjuk néhány oldal forrásából a színekódokat, látható, hogy nincs egység az egyes aloldalakon, mintha minden részleg honlapjának más és más személy lenne az elkészítője: más a háttérszín, a betűszín, a linkek színe, nem ritkán a giccs határát súrolva. Más-más betűtípussal, többször elgépelésekkel, helyesírási hibákkal is találkozhatunk, valamint le nem tölthető képek üres helyei fogadnak. Strukturátlanságra utal az is, hogy mindegyik oldalról csak a főoldalra lehet visszalépni, nem pedig a könyvtári ismertető oldalra.

További almenükkel találkozunk a Gyűjteményeink oldalon, mely szintén merőben más színvilágú, mint az eddigi oldalak, hiszen itt sötétzöld oldalháttéren, világoszöld háttérű táblázatban jelennek meg az egyes részlegekre ugró menük, az oldal alján pedig egy igen illusztratív – ámbár nem biztos, hogy ideillő – tulipáncsokor fogad.

Meglepő, hogy a Szolgáltatások menüpont alatt egyetlen kép található, mint valami szóróanyag digitalizált változata, ami könnyelműség, hiszen hosszú-hosszú idő kell, mire letöltődik egy ilyen képfájl, és az olvasó közben könnyen azt hiheti, hogy ismét csak egy hiányzó képről van szó.

A gyűjtemények oldalon néhány gyűjtemény csak felsorolásszerűen jelenik meg, de bővebb információval nem szolgálnak, pedig például a British Council Információs Saroknak van különálló honlapja, de nincs bekötve a link. A 2000-es eseménynaptár meglehetősen elavult: vagy frissíteni kellene, vagy kihagyni az oldalról.

Ami viszont hasznos, és úgy tűnik, hogy a 2003-as évre frissítették, az az évfordulók (válogatott) jegyzéke.

Katalógusunk és bibliográfiáink menüpont alatt a Corvina webes keresőfelülete mellett felsorolásszerű jegyzéket találunk egyebek mellett a kurrens folyóiratokról, az Info*tár*salgó kézikönyveiből, valamint utalást Madách, Mikszáth és más szerzők a könyvtárban megtalálható bibliográfiájára.

A Gábor Dénes Információs Kabinet és Tanulási Forrásközpont valamint a Gereyes Endre Irodalmi Kávéház jelenleg fejlesztés alatt áll. Bóna Kovács Károly Galériája című link alatt egy 2002-es kiállítási meghívót találunk kép formátumban, ami elég lassan töltődik le. Helyette érdekesebb lenne a kiállításról néhány képpel és egy összefoglalóval szolgálni.

Majd az Info*tár*salgó oldalra juthatunk, ahol a már korábban is olvasható szolgáltatási ismertető és egyebek mellett regisztrálhatjuk egy űrlap segítségével intézményünket, vállalkozásunkat. Ami kicsit érthetetlen, hogy az űrlap egyéb információ begépelésére alkalmas mezőjében miért találunk karakterformázási paramétereket:

"egyéb információ"

INFO*TÁR*SALGÓ - KÜLÖNLEGES TUDAKOZÓ
Balassi Bálint Megyei Könyvtár, Salgótarján, Pf.: 18. Tel.: 32/300-222

Kérjük amennyiben szeretné regisztrálni intézményét, vállalkozását adatbázisunkba, töltsse ki az alábbi adatlapot.

<input type="text"/>	E-mail
<input type="text"/>	Intézmény/Vállalkozás neve
<input type="text"/>	Kapcsolattartó neve
<input type="text"/>	Cím
<input type="text"/>	Telefon
<input type="text"/>	Fax
<input type="text"/>	Nyitvatartás
<input type="text"/>	Tevékenységi kör
<input type="text"/>	Vezető
<pre><FONT FACE="arial"><FONT SIZE=-1>Egyéb információ</FONT></FONT></pre>	

Küldés Törles Kérjük csak egyszer nyomja meg!

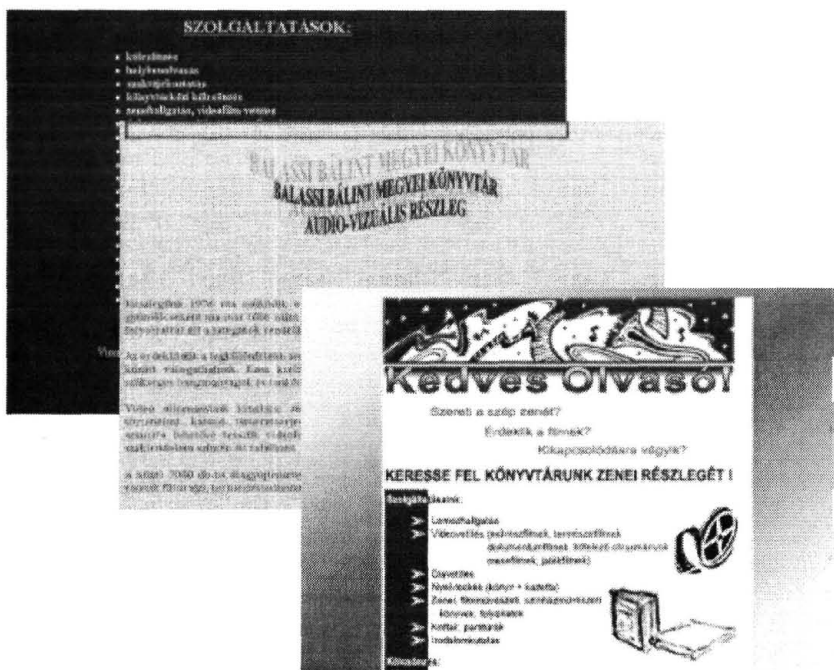
A nem szakavatott felhasználónak ez elég bizarr látvány lehet. Tovább nézve a forrást kiderül, hogy csak egy e-maillal lehet az űrlapba beírt adatokat elküldeni, de ha nincs a levelezőprogram megfelelően beállítva a felhasználónál (ahogy ma-napság elég sokan nem telepített levelezőprogrammal, hanem webes felületen leveleznek), akkor bizony a küldés meghiúsulhat. Az érdekes kérdések mellett egy linkgyűjteményt is találunk, amely hasznos, bár jó néhány cím már nem él

belőle. Fontos lenne ezt az oldalt is aktualizálni, nem csak elkészíteni, aztán magára hagyni. Az „Intézmények, szervezetek, melyekkel kapcsolatban állunk” című menüpont építés alatt van, ahogyan az „Olvasótáboraink” is. Az „Érdekességek” oldal egyáltalán nem linkelhető, csak a szándékot mutatja, hogy egyszer majd talán lesz ilyen is.

Végül az utolsó menüpont tartalmazza a könyvtár ez évi programtervezetét. Ez az olvasóknak igen hálás felsorolás, a kérdés, hogy ebből mi az, ami megvalósult. Ha megvalósult belőle valami, akkor hasznos lenne hírt adni róla.

Összegzésként elmondható, hogy sok hiánnyal (nyelvválasztási lehetőség, oldaltérkép, vendégkönyv, statisztika, keresési lehetőség) és egységes koncepció nélkül készült el a könyvtár oldala. Visszalépési lehetőség a főlapra egyik oldalról sincs, hiányzik az oldalak gondozása, ellenőrzése is, hiszen jó néhány hivatkozás nem működik.

Hasznos lenne, ha azonos formát, stílust kapna a honlap egésze: ez biztonságérzetet is adna a böngészőknek, hiszen a sorra felbukkanó más és más kinézetű oldalaknál folyton fürkészőn kell körbetekinteni a képernyőn, hogy még mindig a Balassi Bálint Megyei Könyvtár honlapján járunk, vagy már egészen máshova tévedtünk. (Folyt. köv.)

Fejős László–Payer Barbara

A benchmarking módszer alkalmazási lehetősége közművelődési könyvtárakban Magyarországon

1. A benchmarking módszer általános bemutatása

Napjainkban a gazdasági, politikai, társadalmi élet minden területén léptenyomon a következő szavakkal, kifejezésekkel találkozunk: szabványok, minőségbiztosítás, teljesítménymérés, eredményesség, stratégiai tervezés, statisztikai mutatók, ellenőrzés, monitoring. Mit is jelentenek összességében ezek a szavak, mire figyelmeztetnek minket? A 21. század embere felgyorsult tempóban él, és ez vonatkozik mind a saját mikrokörnyezetére, mind az őt körülvevő szélesebb világra is.

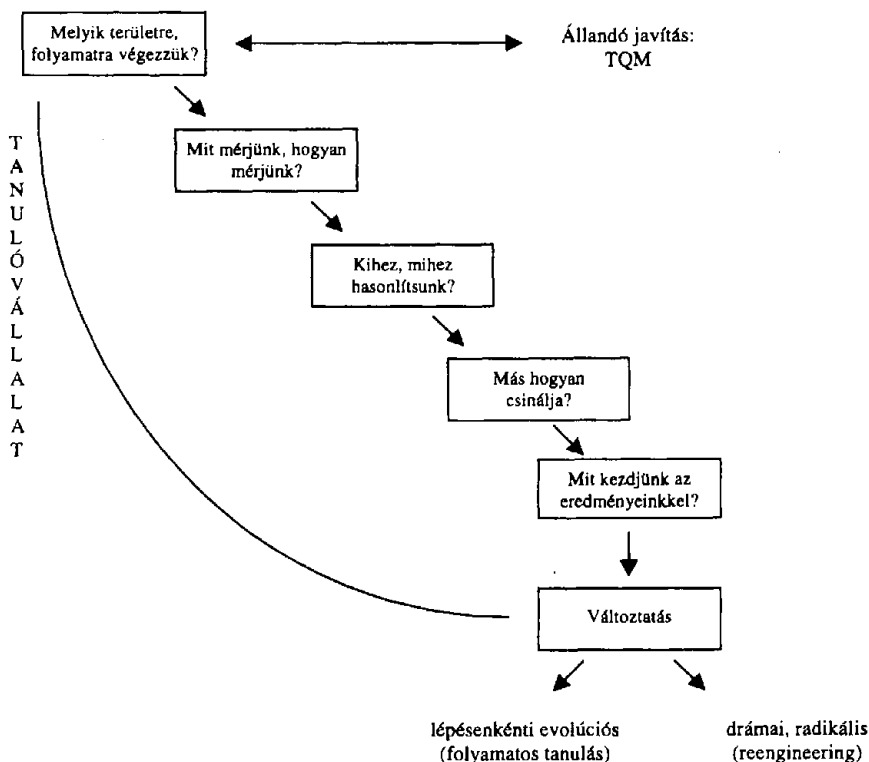
Mivel manapság az egyik legfontosabb erőforrássá az idő és az információ vált, az emberek, csakúgy mint a vállalatok, nem tehetik meg, hogy ne figyeljenek saját teljesítményükre, időhasznosításukra és ennek nyomon követésére. Temérdek információ közül szelektálunk mindennapjaink kisebb-nagyobb döntéseinél, határidőnaplót vezetünk, kalóriatáblázatot böngészünk stb., stb. A vállalatok hozzánk hasonlóan igyekeznek megfelelni a piac, a vásárlók elvárásainak, miközben, akárcsak mi, egymással versenyeznek ismertségért, illetve elismertségért, profittért, illetve fizetésért, fogyasztókért, illetve barátokért, szerelmekért. És miközben zajlik a nagy meccs, mindenki igyekszik a hasznos ötleteket akár ellesni, akár megtapasztalni másoktól.

A teljesítmény mérésére, mások tapasztalatainak hasznosítására, az eredmények értékelésére a különböző területeken számos módszer áll a kutatók, elemzők rendelkezésére, melyek közül az egyik legszélesebb körben alkalmazható a benchmarking, mely a Xerox-cég 1976-tól 1986-ig végzett kutatásaiból fejlődött ki. [1] A fogalom szó szerinti fordításban („Benchmark”) annyit jelent, mint trigonometrikus pont, azaz egy állandó viszonyítási alap felmérésekhez, ill. összehasonlításokhoz. Mint horizontális üzem-összehasonlítási módszer elsőként a mezőgazdaságban jelent meg, később azonban a nem mezőgazdasági vállalatok körében is elterjedt, és a társadalomkutatások egyik alapmódszere lett. [2]

A mai értelemben használatos benchmarking olyan teljesítménymérési eljárás, melynek során egy vállalat az adott területen legsikeresebb vállalathoz hasonlítja saját teljesítményét, és a kapott eredmények alapján folyamatosan javítani igyekszik versenyképességét. Természetesen a módszer nem egy önmagában álló feladat, melyet az adott cég időről időre elvégez, hanem ez a vállalat stratégiájának kell, hogy része legyen. Ahogy a stratégiai vezetés nem képzelhető el jövőkép, célok megfogalmazása nélkül, úgy egy vállalatnak szüksége van arra, hogy állandóan

dó jelleggel vizsgálja külső környezetét és belső helyzetét is. Így nemcsak a kívülről jelentkező új lehetőségekkel és veszélyekkel, változásokkal tud számolni, hanem nyomon tudja követni azt is, melyek a saját erősségei, gyengeségei és ami a legfontosabb, hogy hol van szükség javításra, változtatásra. A benchmarking, ahogy a reengineering, a TQM vagy a tanulóvállalat is, ebbe a rendszerbe épül be, és segíti a vállalatot, hogy ne egy mások eredményei után „kullógó” cég legyen, hanem kezdeményező, sikeres és aktív piaci szereplő.

A benchmarking módszer arra a legalkalmasabb, hogy mások kiváló eredményeinek megismerésével a saját teljesítményünket tudjuk javítani. Magának a módszernek az általános menetét és a stratégiai változtatásmenedzsmenttel való kapcsolatát az alábbi ábra szemlélteti:

A benchmarking folyamata és kapcsolata a változtatással
(Forrás: Csath, 2001)

Mivel a módszer kifejezetten folyamatorientált, először is pontosan meg kell határozni azt a területet vagy folyamatot, melyet vizsgálni szeretnénk, illetve azokat a mutatókat is, melyeknek segítségével a vizsgálatot el szeretnénk végezni. Ezután kiválasztjuk a hasonlítás tárgyát, a partner versenytársat és a kapott eredményeket összevetjük saját teljesítményeinkkel, és döntünk a változtatásról, mely lehet egy folyamatos, visszacsatolásokkal működő tanulási módszer, lehet lépésenkénti vagy radikális változtatás, javítás.

Mielőtt rátérnék arra, hogy mennyiben tér el a vállalati szinten alkalmazott benchmarking módszere attól, amit egy közművelődési könyvtárban lehet alkalmazni, röviden szükséges kitérni arra, hogy mi *nem* a benchmarking, illetve mik *nem* a jellemzői. Az egyik leggyakrabban elkövetett hiba, hogy azt hisszük, az adott mintavállalatnál alkalmazott gyakorlat egy az egyben átvehető, alkalmazható a saját esetünkben is, és nem vesszük figyelembe a környezeti sajátosságokat. További félreértésre adhat okot, ha beruházás nélkül szeretnénk javulást elérni. Lehet, hogy a befektetés nem közvetlenül anyagiakban jelentkezik, hanem esetleg a humán erőforrás javításában, de akkor is figyelembe kell venni, hogy idő-, pénz- vagy munkaráfordítás nélkül plusz eredményt elérni nem lehet. Tudnunk kell azt is továbbá, hogy a benchmarking alapvetően olyan módszer, mely a jövőbeli tervezéshez, változtatáshoz nyújt folyamatos segítséget, de kevésbé alkalmas arra, hogy elrontott dolgokat kijavítsunk. A benchmarkinghoz idő kell, tervezés kell, folyamatos munkát igényel, így nem alkalmas arra, hogy tűzoltásra használjuk. Ebből az is következik, hogy nem egyszeri folyamat, melyet, ha elvégeztünk, hátrádólhetünk kényelmesen, és élvezhetjük munkánk gyümölcsét, az eredményeket, hanem egy stratégiai tervbe illesztett folyamatos odafigyelést igénylő, változásorientált módszer [3].

2. Miért van szükség könyvtárakban teljesítméymérésre?

Piaci viszonyok között a benchmarking módszere viszonylag ismert módszer, ám nem mondható el ugyanez a nonprofit szféráról. Sokan talán feleslegesnek is tartják egy nonprofit szervezet esetében, mondván, minek javítsunk a teljesítményünkön, egyáltalán minek kell bármin is változtatni, ha amúgy sem a profitszerzés a célunk? Valójában azonban a benchmarking nem kifejezetten a pénzügyi hatékonyság növelésének egyik jól bevált módszere a piaci szférában sem, noha kétségtávol arra is alkalmas. Dolgozatom következő részében azt szeretném bemutatni, hogy miért van szükség közművelődési könyvtárainkban teljesítméymérésre, noha mint önkormányzati fenntartású intézmények, működési feltételeik nagyban hasonlítanak a nonprofit intézményekéhez.

Hazánkban a rendszerváltás gazdasági és társadalmi hatásai komoly változásokat idéztek elő a könyvtárak finanszírozási és funkcionális feltételeiben. Mint önkormányzati fenntartású intézményeknek szembe kellett nézniük a költségvetés megszorító intézkedéseivel, és ennek következtében sok közművelődési könyvtár meg is szűnt. A megmaradtak helyzetét pedig nehezítette a könyvtárak drasztikus emelkedése. Mindeközben a világban az információs társadalom dinamikus fejlődése indult meg, és kérdéses volt, lesz-e benne helye a hagyományos könyvtáraknak és könyvtári szolgáltatásoknak. Mára a megfelelő jogi szabályozás kiépítésével és a megfelelő tematikai fejlesztésekkel a nagyobb települési és megyei közművelődési könyvtárak az információs társadalom egyik alapintézményévé váltak. A korábbi kulturális, rekreációs és oktatási funkciók mellé így egy újabb nagyon fontos feladatuk lett: az információs szolgáltatás. [4] Mivel mindezen funkciók teljesítéséhez a fenntartó biztosítja az anyagi fedezetet, (nonprofit szervezeteknél a fenntartó intézmény helyett, illetve mellett nagyon fontos szerepe van a szponzoroknak) lét-

fontosságú, hogy a könyvtár vezetése meggyőzze őket arról, hogy szükség van rájuk és érdemes a működtetésük.

A funkcióbővülés azonban azzal az eredménnyel is járt, hogy ezen intézmények a helyi társadalom fontos kulturális, rekreációs, közművelődési, oktatási, információszolgáltatási központjaivá váltak és válhatnak a jövőben. Ez azt jelenti, hogy ezeken a területeken versenytársakkal kell számolni. A helyi művelődési központok, sportlétesítmények, zenei intézmények stb. – mivel alternatív rekreációs, kulturális programokat kínálnak az embereknek – általában a közös fenntartónál versenyeznek a forrásokért. A könyvtáraknak tehát egyrészt bizonyítaniuk kell a fenntartóik előtt, hogy fontos feladatokat látnak el, hogy szükség van rájuk, érdemes a fenntartásuk, sőt fejlesztésükre is érdemes áldozni, másrészt azonban arról is meg kell őket győzniük, hogy mindezen szolgáltatások elvégzésére ők és nem más intézmények a legalkalmasabbak. Ez viszont nemcsak statisztikai adatok felsorolását kívánja meg az adott intézménytől, hanem ennél komolyabb módszerek alkalmazását is. A könyvtárakban ilyen célból is nagyon sikeresen alkalmazható a benchmarking módszere, melynek segítségével tudatos és folyamatos teljesítménymérést lehet megvalósítani az említett célok elérése érdekében. [5]

3. A benchmarking könyvtári alkalmazásának sajátosságai

Hazánkban jelenleg a közművelődési könyvtárakban nem elterjedt módszer a benchmarking gyakorlata. Bár a könyvtári benchmarkingról könyvtári szakirodalom lelhető fel, ezek elsősorban külföldi szerzők tollából származnak. Magyarországon statisztikai adatgyűjtés régóta folyik minden közkönyvtárban, sőt a NKÖM felkérésére teljesítménymutatók kidolgozását is elkészítette egy szakembergárda 2003-ban, ám ezt inkább iránymutató, mint kötelező jelleggel. Mindez azonban még nem jelenti azt, hogy minden szinten megvalósult volna a teljesítménymérés ezen intézményekben, a benchmarkinggal pedig néhány kivételtől eltekintve nem foglalkoznak.

Ahogy azt már említettem, a benchmarkingnak és egyáltalán magának a teljesítménymérésnek is csak akkor lehet eredményes a véghezvitele, ha az nem önmagában álló feladatként jelenik meg az adott könyvtár (vállalat) szervezetében, hanem a stratégia szerves része. Könyvtári stratégiakészítés országos szinten és többnyire települési szinten is létezik évek óta, azaz nemcsak egy átfogó minisztériumi koncepció létezik könyvtáraink jövőjéről, hanem helyi szinten is folyik stratégiai tervezés. A benchmarking módszer igen jól beleilleszthető a stratégiai tervezés folyamatába, és további előnye, hogy kifejezetten alkalmas arra, hogy a könyvtári folyamatok, szolgáltatások teljesítményét mások módszereinek és értékelésének segítségével javítsuk. A következőkben részletesen vizsgálom a könyvtárakban alkalmazható benchmarking módszer jellemzőit, összevetve azt a vállalati szinten alkalmazottával.

3.1. A benchmarking jelentése – versenyorientált-e a módszer?

A benchmarking magyar fordításban sok esetben versenyelemzésként jelenik meg a szakirodalomban, bár ez az értelmezés nagyon leszűkíti a fogalom jelentését. A benchmarking során valóban legtöbbször az adott területen legsikeresebb

versenyhátrányait kutatjuk, mérjük össze a saját tapasztalatainkkal, ám igazából nem mások, hanem a saját versenyképességünkön van a hangsúly. Ezenkívül előfordulhat olyan eset is vállalati szinten, mikor nem egy kompetitív céget veszünk mintának, hanem esetleg egy teljesen más területen tevékenykedő vállalatot, sőt az is elképzelhető, hogy vállalaton belül több részleg működését vizsgáljuk (ennek nagy jelentősége a multinacionális cégeknél van, ahol a különböző országok leányvállalatainak teljesítménymérését tulajdonképpen „házon belül” lehet megoldani) [6].

Könyvtárak esetében a benchmarking szinte soha nem versenykörnyezetben zajlik, hiszen egyrészt egy földrajzi helyen esetlegesen működő több könyvtár nem versenyez egymással, mert más-más feladatokat látnak el (pl. egy városban működő egyetemi, közművelődési és szakkönyvtárnak teljesen mások a céljai, funkciói, noha látogatóik között lehetnek átfedések), és – nonprofit intézmények lévén – működésük a fenntartó és nem a profit függvénye. (Ebben az esetben a fenntartók is más intézmények, pl. egyetem, önkormányzat). Másrészt logikus az az elgondolás, miszerint ha egy könyvtárban a stratégiai tervezés részévé kívánják tenni a benchmarking módszerét, akkor nem feltétlenül, illetve nem csak az adott településen megtalálható más könyvtárak közül választanak partnert. A földrajzilag távol eső könyvtárak esetében pedig egyszerű belátni, hogy nemigen van versenyzés, hacsak nem közös pályázati forrásokért. Mivel alapvetően nem versenykörnyezetben zajlik a könyvtáraknál alkalmazható benchmarking, ez azt is jelenti, hogy a teljesítménymérés és a tapasztalatok átadása kölcsönös lehet.

Ahogy vállalati szinten létezik belső (azaz vállalaton belüli) benchmarking, úgy könyvtárak esetében is létezhet olyan eset, mikor különböző részlegek teljesítményét hasonlítjuk össze adott intézményen belül. Jelentősége ennek elsősorban akkor van, ha a könyvtár valamelyik részlege feltűnően jól vagy rosszul teljesít, és szeretnénk az adott részleg jó megoldásait máshol is kamatoztatni, vagy gyenge részleg esetén azt felvirágoztatni.

Létezik persze olyan eset, mikor nemcsak lehetséges, hanem szükséges is, hogy versenytársakat keressünk könyvtárunk számára. Az említett funkcionális változások az elmúlt évtizedben ugyanis arra kényszerítették a könyvtáros társadalmat, hogy eddigi szakmájuktól, tudásuktól némileg távolállók ismereteket sajátítsanak el (pl. információbrókerség, internet és számítógép profi használata, kulturális események, fesztiválok szervezésének menedzselése stb.). Ezekben az esetekben célszerű megvizsgálni más, hasonló szolgáltató intézmények, sőt piaci szervezetek tevékenységét is, pl. helyi közművelődési központok, turisztikai irodák, internet-kávézók vagy rendezvényszervező cégek teljesítményét.

3.2. Milyen folyamatot vizsgáljunk, milyen mutatókkal?

A teljesítménymérési módszerek első lépése általában a vizsgálandó terület meghatározása, a különböző mutatók összeállítása, az elérendő célokhoz megfelelő mutatók meghatározása, ha problémás területünk van, vagy javítani szeretnénk valamely szolgáltatási folyamaton, az azokhoz tartozó mutatók feltérképezése. A benchmarking különlegességét a teljesítménymérés módszerei között jól szemléltetik a következő konkrét példák.

Teljesítménymérés esetén tegyük fel, hogy szubjektív elemeken szeretnénk vizsgálatot végezni (pl. fogyasztói [olvasói] elégedettség, hatékony vevő- [olvasó-] szol-

gálat, akkor először ezekhez objektív, mérhető adatokat és mutatókat kell meghatározunk. Maradva az olvasói elégedettségénél, a következő tényezőket érdemes figyelembe venni a teljesítménymérés és összehasonlítás során: milyen gyorsan kap választ a kérdéseire, illetve szolgálják ki az olvasót, az olvasói kérések, kérdések hány százaléka marad teljesítetlen, az adott olvasó visszatér-e a könyvtárba, ha igen, milyen gyakran, a nyitva tartás alkalmazkodik-e az olvasók igényeihez. Ezekből már több olyan mutatót is tudunk képezni, melyek alkalmasak a vizsgálatra:

- egy nap/óra alatt megválaszolt olvasói kérések/kérdések száma,
- teljesítetlen és teljesített kérések, kérdések egymáshoz viszonyított aránya %-ban,
- beiratkozott olvasók és látogatók egymáshoz viszonyított aránya %-ban,
- kölcsönzések száma/nyitva tartási órák [7].

A benchmarking módszer a fent ismertetettnél annyival jelent többet, hogy először kiválasztjuk a problémás (illetve vizsgálandó) területet, és megvizsgáljuk a lehetséges probléma okait. (Természetesen a benchmarking nemcsak a rossz, hanem a kitűnő megoldások elemzésére is alkalmas, ebben az esetben nem a probléma, hanem a siker okait kell kutatni.) Ezután megnézzük, hogy az okok milyen folyamatokat érintenek. Ha a problémát folyamatokra bontottuk, akkor már könnyű a dolgunk, csak az adott folyamatszakaszokon kell megkeresnünk azokat a „megállókat”, ahol adatot tudunk lehívni, mutatókat tudunk képezni. Nézzük meg újra az előző példát! Tegyük fel, hogy egy adott könyvtár fő problémája, hogy sok az elégedetlen olvasó, rosszak az olvasói visszajelzések. A benchmarking szerint először a mögöttes okokat kell felkutatnunk, melyek a következők lehetnek:

- rossz nyitvatartási idő
- lassú kiszolgálás
- elhasznált, elavult könyvállomány.

Most nézzük meg, hogy az adott okok milyen könyvtári munkafolyamatokat érintenek, tehát hol vannak a hibás területek, melyeket vizsgálnunk kell. A rossz minőségű könyvállomány esetében nyilvánvaló, hogy a kulcsfolyamat az állománygyarapítás lesz, tehát ezt vizsgálva kell olyan mutatókat alkotni, melyek a fő problémára fognak visszautalni (pl. munkaóra/feldolgozott dokumentumok száma). A kiszolgálás esetén is biztos, hogy a kölcsönzés folyamatán kell a „megállók” keresni. Sajnos a folyamatok azonosítása a benchmarking módszer legnehezebb része, sok hibalehetőségre ad okot, pl. a nyitvatartási idő esetén elég bonyolult annak meghatározása, milyen folyamat(ok)ban helyezkedik el.

3.3. *Missziós küldetés vagy teljesítmény-orientáltság?*

A benchmarking *mit mérünk?* lépésénél könyvtárak esetében nemcsak azt kell megfogalmaznunk, hogy mit szeretnénk javítani, hova akarunk eljutni, mik a céljaink, hanem azt is, hogy alkalmas-e erre a benchmarking, nem fogunk-e téves eredményeket kapni. Van ugyanis egy igen lényeges szempont, amelyet vállalati szinten általában nem kell figyelembe venni, ám a nonprofit szférában ez elengedhetetlen, ha a benchmarking módszerét szeretnénk alkalmazni: az intézmény küldetése. Mint a legtöbb nonprofit intézmény, a közművelődési könyvtárak is többnyire szolgáltatásokat, nem pedig termékeket nyújtanak fogyasztóiknak. A

különböző szolgáltatások kialakításánál egy adott közművelődési könyvtárnak viszonylag nagy szabadsága van. Eldöntheti először is azt, hogy kulturális, közművelődési, rekreációs vagy információs–szolgáltatási funkcióját kívánja előtérbe helyezni, és ennek alapján alakítja ki termékeinek/szolgáltatásainak körét is. Ez történhet piaci megfontolás, felmérés alapján, hogy az adott helyi környezetben mire van szüksége leginkább az embereknek, de meghatározhatják egyéni preferenciák vagy fenntartói kívánságok is, esetleg országos trendek. De akármilyen irányban fejlődnek is egy közművelődési könyvtár, mindig lesznek olyan tevékenységei, szolgáltatásai, melyeket a piac és az olvasók igénye nem kíván meg, ám mégis vállalnia kell az intézménynek. Nevezhetjük ezt missziós tevékenységnek is, melyet nem a piac hív életre, és nem valós igényeket elégít ki, de a könyvtárnak törekednie kell arra, hogy ezt a missziós tevékenységet vagy szolgáltatást mind szélesebb körben fogadtassa el a fogyasztókkal. Pl. egy városi könyvtár folyóiratjegyzékén több olyan szépirodalmi újság lehet, melyet igen kevesen olvasnak, igen ritkán. Lemondani azonban mégsem lehet ezeket, mert azzal, hogy a könyvtár előfizet rájuk, egyrészt segíti életben tartani az újságot, másrészt közvetve ezzel értékeket őriz meg, tehát egy magasabb rendű cél érdekében cselekszik. A könyvtárak termékeit így a következőképpen lehet csoportosítani:

- *alaptermékek:* a fő funkciók elérését jelentő szolgáltatások, mint pl. könyvkölcsönzés, irodalomkutatás, internethasználat;
- *extra termékek:* előzetes igényfelmérés alapján, egy adott piaci szegmens konkrét igényeit kielégítő termékek, pl. közhasznú információs szolgáltatás, irodalmi klub, DVD-kölcsönzés, hangoskönyvek kölcsönzése vakok és gyengén látók számára (az extra termékekre jellemző, hogy bevezetésükkel a könyvtár a fejleszteni, hangsúlyozni kívánt funkcióját erősíti.);
- *missziós termékek:* olyan könyvtári szolgáltatások, melyek társadalmi hasznosságuk miatt nem szüntethetők meg akkor sem, ha esetleg gazdaságtalan a működtetésük.

(Érdemes itt megjegyezni, mivel többször utaltam a könyvtárak nonprofit jellegű működésére, hogy civil szervezetek szinte csak és kizárólag missziós termékeket, szolgáltatásokat nyújtanak, hiszen ezért is jöttek létre.)

Az ilyen missziós termékek esetében a teljesítménymérés elvégzése felesleges, hiszen vagy eldönti a fenntartó, illetve a működtető, hogy bizonyos feltételeket teljesíteni kell, és erre akkor is kell pénzt, munkát áldozni, ha nem éri meg, vagy egyáltalán nem határoz meg ilyen kritériumokat, és a működését nagyrészt a gazdaságossági feltételek irányítják. Ebben az esetben viszont nem biztos, hogy be tudja tölteni a kulturális, közművelődési funkcióját az adott intézmény. Nagyon jó példa erre a fent említetten kívül a nyitvatartási idő kezelése. Ha egy adott intézmény úgy dönt, hogy számára mindennél fontosabb, hogy az olvasók a lehető leghosszabb időintervallumban vehessék igénybe szolgáltatásait, akkor a benchmarking módszernél nem érdemes olyan mutatókat vizsgálni, hogy pl. mennyi az egy munkatársra jutó kölcsönzés, az egy nyitvatartási órára jutó költség stb., hiszen nyilvánvaló, hogy a hosszú nyitvatartási idő alatt több üresjárat is van, melynek következtében a gazdaságossági mutatók romlanak. Inkább azon érdemes elgondolkodni, hogy valóban szükség van-e erre, tényleg missziót teljesít-e ezzel a könyvtár (pl. egy alvóváros esetében, ahol az emberek csak munkaidő után érnek

rá könyvtárba menni, biztos, hogy van értelme az esti nyitva tartásnak, de nem feltétlenül minden nap). Továbbá felmerül az a kérdés is, hogy azzal szolgáljuk-e legjobban az olvasók érdekeit, ha reggeltől késő estig vagyunk nyitva, vagy pedig a szolgáltatások minőségén kellene inkább javítanunk.

3.4. *Partnerek – sikeresség*

A vállalati szinten alkalmazott benchmarking esetében – miután meghatároztuk, milyen területeket szeretnénk vizsgálni –, és az adott szituációban szóba jöhető versenytársakat, illetve mintacégeket is felmértük, el kell döntenünk, hogy melyeket válasszuk a benchmarkinghoz. Piaci szférában általában elég könnyű eldönteni, mely cég a legsikeresebb az adott területen, hiszen többféle mutató is rendelkezésünkre áll: vállalati nyereség, piaci részesedés, osztalék stb. alapján könnyű választani, hogy kinek a sikeres megoldásait szeretnék adaptálni.

Könyvtárak esetében sokkal problémásabb annak meghatározása, mi számít sikeres intézménynek, illetve sikeres megoldásnak. Sikeres lehet egy könyvtár, ha gazdaságos a működése vagy nem túl gazdaságos, de sokan használják, fontos közművelődési, oktatási funkciókat lát el, és elégedettek az olvasók a szolgáltatásokkal. Az olvasói elégedettség mérése azonban nem egyszerű feladat, hiszen szubjektív elemeket kell összehasonlítható formává alakítani. A sikerességnél tehát célszerű mindig a vizsgálandó területre koncentrálni, és annak alapján választani mintapartneret. Például ha az állománygyarapítást szeretnénk javítani, olyan másik könyvtárat célszerű keresni, melynek híresen jó a könyvállománya. Szükséges itt megemlíteni azonban azt a tényt, hogy mivel ma Magyarországon könyvtárainkban még nem ismert módszer a benchmarking, elképzelhető, hogy az adatok kölcsönös szolgáltatása miatt olyan társintézményt tudunk csak választani, amely nem a legsikeresebb az adott területen, ám hajlandó a kölcsönös teljesítménymérésre.

A sikeresség meghatározásán kívül további kritérium a teljesítménymérés során, hogy az adott intézmények nagyjából azonos adottságokkal rendelkezzenek. (Vállalati szinten sem érdemes benchmarkingot két vagy több teljesen eltérő profilú és méretű céggel elvégezni, hiszen amit alkalmazni lehet egy több ezer fős multinacionális vállalatnál, mely a gyártástól az értékesítésig a termelési folyamat minden szakaszát lefedi, azt egy 100 fős belföldi cég, mely pl. csak termék előállításra szakosodott, nem feltétlenül tudja adaptálni). Fokozottan igaz ez a nonprofit szférára, illetve a könyvtárakra: benchmarkingot ez esetben csak úgy tudunk végezni, ha bizonyos feltételeket megadunk, melyeknek minden vizsgálati egységre teljesülnie kell. Például kiköthetjük azt, hogy a mintaintézmények csak közművelődési és csak települési könyvtárak lehetnek (megyei és országos könyvtárakkal nem foglalkozunk), és a fő funkcióknál szerepeljen az információszolgáltatás is. Emellett persze egy sor olyan tényező lehet, melyeknek figyelembe vétele esetleg szükséges (pl. az adott intézmény költségvetési kerete, könyvállománya, olvasói létszáma, alapterülete stb.).

Természetesen ha nem könyvtárak közti benchmarkingról van szó, hanem hasonló feladatokat ellátó intézményt szeretnénk mintának venni, a fenti kritérium nem feltétlenül teljesítendő. Ha úgy gondoljuk, érdemes könyvtárunk egy bizonyos folyamatát összevetni egy művelődési ház, színház, múzeum vagy turisztikai létesítmény hasonló folyamatával (pl. propaganda, információnyújtás, vevőszol-

gálat), az egyetlen kritérium, amelynek meg kell felelni, az, hogy az adott területen a lehető legjobb vagy legsikeresebb intézményt válasszuk ki erre a célra.

Ha mindezen lépéseken és tervezésen túl vagyunk, nem marad más hátra, mint az eredmények begyűjtése és azok kiértékelése, és ekkor kell döntenünk arról is, hogy az eredmények alapján érdemes-e változtatnunk. Csakúgy, mint vállalati szinten, könyvtáraknál is nagyon fontos, hogy a munkatársak legyenek tisztában a módszerrel, vegyenek részt benne, és támogassák a folyamatot, ne pedig olyan tevékenységnek ítéljék, mely az ő munkájukat hivatott mérni. Ha döntöttünk, és bizonyos területeken javítani, változtatni fogunk, még fontosabb, hogy a kollégák pontos képet kapjanak arról, hogyan és milyen mértékben fogja őket érinteni a változás. Egyvalamit azonban célszerű észben tartani és tartatni velük is: hogy ha egyszer belekezdett az intézmény egy ilyen tevékenységbe, az nem áll meg az egyszeri mérésnél, hanem olyan hosszútávú szemléletváltást is jelent, mely az egész könyvtár működését befolyásolni fogja. Ha a könyvtár nem képes a folyamatos stratégiai tervezésre, a változtatások menedzselésére, akkor nagyobb fölfordulást okoz egy ilyen módszer, mint amennyi haszonnal járhat.

Irodalomjegyzék:

- [1] DR. PATAKI BÉLA: **Változtatásmenedzsment – oktatási segédlet**, BMGE, 2003, 32–39 p. Lelőhely: www.imvt.bme.hu/imvttest/segedanyag/15/KG-VM-3.pdf
- [2] DR. PITLIK LÁSZLÓ: **Mesterséges intelligenciák**, Gödöllő, 1999 Lelőhely: <http://interm.gtk.gau.hu/miau/13/csikszereda/mi2.doc>
- [3] DR. PATAKI BÉLA, i. m.
- [4] ALFÖLDINÉ DÁN GABRIELLA: **A nonprofit szektor és a nonprofit szervezetek sajátosságai a könyvtár működtetése és finanszírozása szempontjából.** = A könyvtári menedzsment időszerű kérdései, Budapest, OSZK, 1999, 143–178 p.
- [5] CHRISTINE ABBOTT: **Könyvtári és információs szolgáltatások teljesítménymérése**, OSZK, Budapest, 1998.
- [6] CSATH MAGDOLNA: **Stratégiai változtatásmenedzsment**, Aula, 2001
- [7] CHRISTINE ABBOTT, i. m.

Istók Anna

Ködképek egy könyvtáros múltjából (2)

Szakmai gyakorlatok és „szemináriumok”

Az 1960-as években a Magyar Írók Szövetségének Könyvtára, mely – akárcsak most is – a fenntartó Bajza utcai épületének félemeletén szolgálta az intézményt és annak tagságát, ugyancsak sajátos funkciójú és légkörű létesítmény volt. A szépirodalom, az irodalomtudomány és más humaniórák széles területét felölelő állománya valamikor a „fordulat éve” után jött létre: megszüntetett kaszinói és egyesületi, államosított kiadói könyvtárakból, magán könyvgyűjteményekből hozták létre az alapjait. A Rákosi-éra cenzorai is valahol, valamikor az itt található könyveken dolgoztak – ceruzás bejegyzéseik megmaradtak több kötet előzéklapján („imperialista, polgári, klerikális, idealista” jelzővel illetve ítélték ezek az anonim ellenőrök nem nyilvános könyvtári állományba valónak sok-sok művet). Mi tagadás, a Magyar Írók Könyvtára szépen gyarapodott – egyrészt ún. kiadói köteles példányt kapott az irodalmi művekből, és volt arra pénzügyi keret, hogy antikváriumokból az írói érdeklődés körébe tartozó történelmi, művelődéstörténeti, bölcséleti munkákkal folyamatosan bővíteni, pótolni lehessen a gyűjteményt. Amikor én odakerültem, már három szakképzett könyvtáros szolgálta az intézményt, s mivel zárt intézmény volt, és csak a Szövetség bejegyzett tagjai, valamint irodalmi kiadók munkatársai meg a Magyar Népköztársaság Irodalmi Alapjának tagjai látogathatták, olvasóközönsége nem volt nagy számú. Igaz, a használat mértéke számukra nem volt korlátozott: ki-ki annyi kötetet kölcsönzött, amennyit akart, vagy amennyit képes volt elvinni... A közel 200 ezer kötet törzsrésze hatalmas, szinte a mennyezetig emelkedő polcon állt: a könyvtár egésze szabadpolcos, illetőleg szabadraktár volt (igaz, ezeket a kifejezéseket akkor még épp csak tanulgattuk) – egyes részeken a felső sorokat csak létrával lehetett elérni. Volt munkamegosztás a munkatársak között, de a szolgálat centrumában az olvasók kiszolgálása állt.

Kezdő és akkoriban diplomázó könyvtárosként közel hét évet töltöttem ott, az azonban nem mondható, hogy az alapos, a könyvtári szakmai gyakorlat minden tekintetében optimális körülmények között. Ugyanakkor az a „testközeli – hogy úgy mondjam – slendriánság”, mely minden túlzó, felesleges, akadémikus precizitástól és adminisztrációtól mentesítette magát, barátságos légkörrel járt, és így az írók, műfordítók szívesen látogatták. Hiszen olyasmit kaptak itt meg könnyen, ami munkájukhoz vagy tágabb szellemi érdeklődésük kielégítéséhez kellett. (Ha kijöttek a *Bajzába* valami adminisztratív szövetségi ügy miatt vagy egy-egy szakosztályi rendezvényt látogatandó, a könyvtárban is elidőztek gyakorta.) A Szövetség élén akkoriban Darvas József elnökként, Dobozy Imre főtitkárként és Garai Gábor titkárként állt; az írói testület párttitkárként jó ideig Tóth Dezső, az éles tollú ideológus–kritikus amolyan külső munkatársként vett részt a ház életében.

Mint minden könyvtárnak, ennek is megvolt a törzsolvasói köre: ők nemcsak kölcsönöztek, hanem a kis, kézikönyvekkel jól felszerelt olvasótermet is használták, folyóiratokat forgattak, alkalmanként ott adtak találkoztat egymásnak. Szinte a könyvtár „beltagjának” számított Vajda Endre, aki a Nyugat harmadik nemzedékének és a „Magyar Csillag” meg az „Ezüstkor” írógenerációjának jeles eszéistája, valamint műfordító volt.

Akkoriban sokszor megfordult a könyvtárban Mándy Iván, Rákos Sándor, Végh György, Vészi Endre, Hamvas Béla, Kálnoky László, Somlyó György, Bihari Klára, Majtényi Zoltán, Kuczka Péter, Jobbágy Károly, Szeberényi Lehel, a „Tenkes kapitányá”-ról nevezetes Örsi Ferenc és az akkor még fiatal íróknak számító Moldova György, Galgóczi Erzsébet és még sokan mások. Tamkó Sirató Károly akkoriban készülő gyerekverseinek egy részét az olvasóteremben írta – különös és tüneleményes ember volt az egykori avantgárd költő: jógázott és egészséges életet élt; még a legnagyobb havas télben is saruban jelent meg (igaz, ez alatt vastag gyapjúzokni védte a lábát). A könyvtár vezetőjéhez (a később magángyűjtőként ismertté vált), Deák Déneshez fűződő barátsága hozta be rendszeresen az akkoriban Szerb Antal-monográfiáján dolgozó Poszler Györgyöt meg a nyelvész Zsilka Jánost. A kölcsönzést, a tájékozódást a könyvtárosok és az olvasók közötti eszmecsere, diskurzusok is kísérték – elsősorban a visszahozott vagy elvitt művekről, de folyt a szó a politikáról, elsősorban az irodalompolitika kurrens ügyeiről (amelyekben a leggyakrabban emlegetett személy persze Aczél György volt).

Alighanem inkább az irodalomról, műhelykérdésekről, az irodalmi élet ágas-bogas dolgairól (egyes esetekben annak régebbi dolgairól) és persze az állományról tanulhatott meg sok mindent az olvasószolgálatos ügyeletes, de ezek az évek elsősorban nem a könyvtári ismereteit mélyítették el. Volt azonban egy esemény, sőt egy több éves eseménysor, amely még ebben a tekintetben is szerencsés tapasztalatokkal szolgált. Történt ugyanis, hogy a szövetségi székházépület félelemleti könyvtárának fődémtelhelését egy építészeti felmérés túlzónak tartotta, és egy statikai szakvélemény is a könyvtár bezárását és a padozat megerősítését javasolta. A könyvtárat így több mint egy évre bezárták, a könyvtárosok többsége az OSZK-ba került „vendégmunkára”, de a vezetőség ragaszkodott ahhoz, hogy egy könyvtáros maradjon. Rám esett a választás. Először is be kellett csomagoltatni a teljes állományt (ládahegyek és csomagolóbrigádok lepték el a tereket), méghozzá úgy, hogy a rendje alapvetően megmaradjon. Az akkori Vásárváros egyik üres pavilonjába végül több napi munkával szállította el a MASPED-konvoj a ládába és méteres, jellel ellátott kötegekbe csomagolt gyűjteményt. A felújítás befejezéséig ott raktározódott... A visszaköltöztetés 1967 nyarán ugyancsak nagyszabásúnak rémlő hadművelet volt. Ezt úgy kellett megoldani, hogy a szállítmányok egységei a raktári rend logikája, fordított „szekvenciája” szerint kerüljenek az újra felállított polcokra. S mikor a kicsomagolás és a raktári rend teljes visszaállítása megtörtént, a régi, kusza, sokszor „javított” leltárkönyvek alapján le kellett vezényelni egy teljes állományellenőrzést (ez a feladat évek óta halasztódott, és a Szövetség vagyoni és pénzügyi ellenőrzését végző minisztériumi „revizorok” igencsak morcosan nézegették ezeket az ódon dokumentumokat, amelyekben szinte már senki sem igazodott el). Akárcsak a be- és kicsomagolást, ezt is az alkalmi órabéres különmunkára felvett OSZK-munkatársakból szervezett könyvtárosi brigádok végezték helyi irányítás mellett. Nem is annyira a könyvtárosságból, hanem a szer-

vezés csínyeiből és rafinériából volt ez nagy lecke e sorok írójának – sikereit, kudarcait, a „hadtáp” megszervezésének és praktikumának fordulatait máig is őriz az emlékezet...

* * *

1968-ban az OSZK-KMK munkatársai közé kerülve (az „Új Könyvek” társadalomtudományi rovatait és Pelejtej Tiborral együtt az „Eseménynaptár” számait szerkesztettem, illetőleg a közművelődési könyvtárak pedagógiai és helyismereti állományépítésével és bibliográfiáival foglalkoztam módszertanilag) persze egészen más közegbe érkeztem. Az Állománygyarapítási Osztályon többek között Iszlai Zoltánnal, Fodor Andrással, Szilágyi Tiborral együtt dolgozni – ez már magában is a szakmai, elvi kérdések és viták sűrű közegébe vitt, igazán csendes és figyelő pozíciót azonban reggelenként vettem fel. Ekkor – úgy 8 óra tájban – az intézmény Könyvtári és Dokumentációs Osztályának előterében folyt a munkatársak reggeli kávézása. Aki még ismerte a Múzeum utca 3. sz. épületet, annak eleven emléke lehet arról, hogy az elaggott épület portásfülkéjétől a kapualjból balra vezetett fel a lépcső a dokumentációs részleg előterébe (ebből nyílt a xerox- és rotaprint gépek kis helyisége). A két szörtyögő, bugyborékoló kávéfőző gép gőze árasztotta el az ablaktalan, neoncsövekkel megvilágított kisded teret, ahol – emlékeim szerint – permanens szakmai vita folyt kávézás közben. Avatott és az én szememben is nagy tekintélyű férfiak és nők vitáztak például az indexelés finom problematikájáról, ebben Bóday Pál és Horváth Tibor vitték a prímet; más alkalommal viszont Sallai István körül a munkatársak a közművelődési könyvtárak fejlesztési irányelveinek prenatális kérdéseit vitatták (az ún. „békéscsabai” anyag – a könyvtári konferencia előkészítésének időszakában jártunk), de színre kerültek, szinte rendszeresen, a művelődési házak dolgai is... Ennek kapcsán meg Bíró Verát, a főosztály vezetőjét és Kondor Magdát emlegették gyakorta, s a jólétesültek Futala Tibor, Verseghy Ferenc, Gerő Gyula és Papp István (a Könyvtári Osztály munkatársainak) híreire hivatkoztak. Barabási Rezső, a KMK akkori igazgatója a gépesítési kísérleteket felettébb forszírozta, e jó szándékú és lelkes munkálatoknak viszont Urbán László volt a letéteményese. Hiányos persze a témalistám, de e vitákat, beszélgetéseket hallgatva úgy érezhettem, hogy ideje lesz az intézmény szakkönyvtárát intenzíven használni, mert itt olyan komoly és fontos dolgokról van szó, amelyekről sem az egyetemi órákon, se a Bajza utcai könyvtár – szellemileg más – tereiben nem volt alkalmam és módon hallani. Vagyis: ideje lesz megtanulni végre a „szakmát” vagy legalább is annak egynemely szeletét.

Az OSZK hajdani épületegyütteseiből a talán legsiralmasabb ez a Múzeum utcai volt (nemrégiben lebontották, de az egykor egy neves lovag magánpalotájaként szolgáló ház homlokzatát az új irodaház-építőknek, mintegy díszletként, újra fel kellett építeniük). Az épületben faoszlopok tartották a mennyezeteket, mert félfő volt, hogy a sok íróasztal és könyv terhelésétől valami katasztrófa történik. (Lám, megint a statikusok okvetetlenkedtek.) Egyszer valami dolgom akadt az épület alagsorában lévő asztalosműhelyben. Ez épp az akkori szobám alatt helyezkedett el, csak két és fél szinttel lejjebb. Akkor láttam meg, hogy a vertikálisan, szintről szintre beépített pótlólagos faoszlopok legalsó, alagsori egysége nem is földön áll: kb. fél méterre a talajtól, a műhely mennyezetébe erősítve lebeg csak a térben.

Fordított példázatnak szánom ezt az építészeti, statikai abszurditást. Meglehet, hogy a könyvtárügy – legalábbis az említett személyek és viták szemszögéből – inverz módon működött? Lent a mélyben – például a Múzeum utca, a KMK könyvtári, szellemi műhelyében – álltak az „oszlopok”. S feljebb, fentebb? Ki tudja... Abban azonban biztosak lehetünk, hogy a Pártközpontig, ama „Fehér házig” jobban elláttak a felelősök, a Művelődésügyi Minisztérium felelősei (a Szalay utcából), mint akár a Kertész utcai FSZEK-fiókig vagy az egyik (akármelyik) falu kis könyvtáráig. (Befejezésül hadd kanyarodjak vissza az Írószövetséghez: Darvas József elnök- és íróelvtárs akkoriban hirdette meg az „Olvasó népért” mozgalmat.)

Fogarassy Miklós

Az eötvösi mű áldozatos munkásának dokumentumai

Gáspár János (1816–1892) a reformkor szülötte volt, és e kor szelleméhez méltón később olyan „tanfériú” lett, aki alkotó részesévé vált a nagy műnek, a báró Eötvös József kezdeményezte és irányította magyar népiskolai program megvalósításának, munkása a hazai közoktatás megteremtésének. A XIX. század példa-embereinek egyike ő, mert azt végezte el, amit elhivatottsága és kötelességtudata diktált, és – ha kellett – áldozatot is hozott a nemzet művelődésének ügyéért. Az ő életének és munkásságának dokumentumait kutatta föl, válogatta ki és tette közzé időben távoli leszármazottja, Aknay Tibor.

A torockószentgyörgyi református pap családjában született Gáspár János szegény szolgadiákként tanult a nagyenyedi Református Kollégiumban, ahol éppen-séggel a későbbi híres író, Kemény Zsigmond szolgája lett. Így került a Kemény-család csombordi kúriájába, ahol valósággal rávetette magát a könyvtárra, és ahol találkozhatott a kor erdélyi világának olyan neves személyiségeivel, mint báró Wesselényi Miklós, Szász Károly műfordító vagy Zeyk József publicista. A kollégiumban önképzőkört alapított, ahol többek között Széchenyi Hiteljét tanulmányozták; írásokat küldött a Regélőnek, a Honművésznek, az Erdélyi Híradónak és a Nemzeti Társalkodónak. A Zeyk család jóvoltából két évig Berlinben, a kor nagy német pedagógusánál, Adolf Friedrich Wilhelm Diesterwegnél tanulhatott, az ő közvetítésével ismerkedett meg a rá legnagyobb hatással levő Pestalozzi nevelési elveivel. Ami szempontunkból különösen érdekes, társaival megalakította a Berlini Magyarok Emlékkönyve nevű egyesületet és ennek kis könyvtárát. Az egyesület első elnöke és a „könyvtár őre” is ő lett. 1844-ben tért haza Berlinből, és nyomban munkához látott: Füzérkéek címmel tájszógyűjteményt állított össze, inspirációjára alakult meg a Kolozsvári Nevelői Kör, amelynek egyik célja a korszerű tankönyvek és tanári kézikönyvek megalkotása volt. Maga Gáspár János is – Kovács Antallal társzerzőként – írt ilyet, majd összeállította a több kiadást megért Csemegék című olvasókönyvet, az első olyan hazai népiskolai tankönyvet, amelyben hangsúlyos szerepet kapott a magyar népköltészet. Publikált a Természetbarát című lapban, Finály Henrikkel elkészítette az első iskolai latin szótárt, 1858-ban ő lett a nagyenyedi tanítóképző első igazgatója. Szervezeti javaslatot dolgozott ki az erdélyi református közép- és főiskolák számára, Eötvös József kérésére elvállalta Alsó-Fehér és Küküllő vármegyék tanfelügyelői tisztségét, később az Országos Tanítóegyesület társelnökévé választották. Munkája mellett sokat utazott, Pesten megismerkedett Bajza Józseffel, Toldy Ferencsel, Vörösmartyval, Nagyszalontán az Arany-család vendége volt. Fél évszázados pedagógiai jubileumának ünnepe után hat évvel hunyt el. Gáspár János alakja példa arra, hogy az európai műveltség, a széles látókör miként párosul a lelkes hazafisággal, az apró feladatok vállalása a nagy ügyek szolgálatával, a sokirányú szakértelem a

közjóért áldozatra is képes hivatástudattal. Nagyszerű eszmék és a gyakorlatias aprómunka összhangja valósult meg életművében – egyebek között ennek példáját, szellemi hagyatékát dokumentálja Aknay Tibor összeállítása.

A kötet bevezetéseként az összeállító röviden áttekinti Gáspár János életét és munkásságát, kiemelve meghatározó állomásait és rámutatva a munkáját irányító eszmék jelentőségére. (Ez az írása voltaképpen a boldog emlékü Eseménynaptár 1991. évi 4. számában megjelent cikkének bővített változata.) Ezután sorakoznak a nagyenyedi Bethlen Gábor Kollégium Dokumentációs Könyvtárából, a Magyar Tudományos Akadémia Kézirattárából, az Országos Széchényi Könyvtárból, a korabeli lapokból és folyóiratokból fölgyűjtött, illetve a szerkesztő saját archívumából származó dokumentumok, valamint Gyulai Pál és Tompa Mihály publikált levelezéséből átemelt textusok. Aknay Tibor négy fejezetet alakított ki a fontos Gáspár-iratok közreadásához. Az első rész a *Levelezés*, itt mintegy ötven misszilis olvasható az 1840 és 1887 közötti, Gáspár számára aktív évtizedekből, és amelyeknek föladója vagy címzettje a nagyenyedi pedagógus. Levelező partnerei között olyan személyiségeket találunk, mint a „magyar irodalomtörténet-írás atyját”, Toldy Ferencet; a híres pedagógust, Tavassy Lajost; a neves irodalomtudóst, költőt és kritikust, Gyulai Pált; a hanvai költőt, Tompa Mihályt; Arany János családjának tagjait; a néprajzi gyűjtőt, Kriza Jánost; a festőművész Barabás Miklóst vagy Vachott Sándornét, a költőnőt. A levelek egyikében találunk beszámolót a berlini magyar könyvtár állományáról. Eszerint a megalakulás után röviddel a bibliotékában 219 vásárolt és 132 ajándékozott kötet volt. Gáspár felsorolja, mely nevezetes könyvek voltak a birtokukban: a kor szépirodalmából Bajza József, Fáy András, Garay János, Vajda Péter, Berzsenyi, Kölcsey, Kazinczy, Vörösmarty és Szász Károly munkái, azután természettudományi művek, statisztikai kiadványok, vegytani és gazdaságtani szakkönyvek, szótárak, atlaszok és Magyarország térképe. A levelezés egésze is bizonyítja, milyen sokágú és sokrétű munkát végzett Gáspár János a XIX. század második felében a hazai általános közoktatás megteremtéséért, a nemzeti műveltség gyarapításáért. A második rész a *Visszaemlékezés életpályámra* című, 1880-ban írott vallomása, amelyben igen szerényen és tárgyilagos hangon idézi föl küzdelmes ifjúságát, eszméinek, pedagógiai nézeteinek kialakulását vagy éppenséggel úti emlékeit. A következő, a *Beszédek, tanulmányok* című fejezetben négy munkája olvasható, ezekben a pedagógiai fölfogására legnagyobb hatással levő Pestalozzit méltatja, illetve az Alsó-Fehér megyei Tanítóegyesületnek számol be. Az utóbbiak egyikében, egy 1883. évi előadásában fogalmazza meg, hogy azt tartja az iskolai nevelés céljának, miszerint „drága hazánknak törvénytisztelő s a szerényebb hivatáskört is híven betöltő derék honfiakat és honleányokat, egyházunknak vallásos és keresztyén szeretetben és áldozati készségben soha ki nem fogyó, s a társadalomnak emberbecsülő és munkabíró hasznos polgárokat neveljünk és a gyakorlati életre immár nélkülözhetetlen ismereteket elsajátíttassuk.” Végül a *Szemelvények az olvasókönyvekből* cím alatt hat, általa írt olvasmány szövege kapott helyet. Ezek között van nagyszalontai folklórgyűjtés és néhány olyan honismereti tárgyú olvasmány, amely Magyarország természeti szépségeit, így a székelyföldi Szent Anna-tavat vagy a Tatra hegységet mutatja be a gyerekeknek. A Csemegék című olvasókönyv első, 1847. évi kiadásában foglalta össze Gáspár János a maga – a korszakban igen korszerű – didaktikai elveit, ekképpen: „csak az ragadhatja meg a gyermek kedélyét, csak azt éldelheti szelleme, mi úgy tartalomra, mint alakra nézve saját kedélyes

világából van merítve, szemléltetőleg derülten eléadva, mi magában is érdeklél bír, s a megtanulásra és olykori ráemlékezésre méltó, végtére ami a felnőttnek is kedves olvasmány...”

Aknay Tibor kötete hiteles és az eredeti helyesírással közölt szövegek által egészen közeli képet ad az Eötvös József vezetésével megvalósuló népiskolai program egyik jeles munkálójának alakjáról, szellemi portréjáról, nevelési elveiről, miközben példázta azt is, hogy az igényes nevelés és oktatás, a könyvtár és olvasás az alapja a korszerű és értéktudatos műveltségnek. Főképp iskolai könyvtárosok figyelmére érdemes kiadvány.

(Gáspár János, 1816–1892. Dokumentumok. [Összeállította és a bevezetést írta Aknay Tibor.] OPKM, Bp., 2003. /A magyar neveléstörténet forrásai, XIX/. 210 p. ; 24 cm.)

Mezey László Miklós

A MAGYAR NEVELÉSTÖRTÉNET
FORRÁSAI
XIX.

Gáspár János
1816–1892

Dokumentumok

Összeállította:

Aknay Tibor

ORSZÁGOS PEDAGÓGIAI KÖNYVTÁR ÉS MÚZEUM
BUDAPEST

